

Nemunas

Nr. 6
(900)

2014 m.
vasario 13–19 d.

Kaina 3,00 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Romualdas RAKAUSKAS. „Mūsų Kaunas“. 1967 m.

Nemunas 900

5, 14, 17 p.

9 177 0134 314 014

* * *

*kalba saugo ir gina
pasakau: gryčia asla stalas
nežinau ką daryti su durimis
ar jas uždaryti ar laikyti atdaras
uždarytos saugiau
atidarytos šaukia išeiti
vilioja nustebti
išsigąsti sušukti
galbūt grįžti
neperžengus tamsios priemenės
kalboje ir tikrovėje*

Justinas MARCINKЕVIČIUS

Romualdas RAKAUSKAS. „Mūsų Kaunas“. 1967 m.

Penkios valandos donelaitiško hegзаметро

Pokalbis su Gyčiu VAŠKELIU
apie Nacionalinius K. Donelaičio „Metų“ skaitymus

Vasario 20-23 d. vyksiančioje 15-oje tarptautinėje Vilniaus knygų mugėje, skirtoje klasikinei literatūrai ir Kristijono Donelaičio 300-osioms gimimo metinėms, bus organizuojamas neeilinis renginys. Trečiąjį mugės dieną, šeštadienį, tiesioginės LRT transliacijos metu K. Donelaičio „Metus“ skaitys per 300 skaitovų. Ta proga kalbamės su šios idėjos sumanytoju, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Leidybos centro vadovu Gyčiu VAŠKELIU.

– Gerbiamas Gytis, šių metų Vilniaus knygų mugės lankytuojams bus pristatyta Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto ir LMA Vrublevskijų bibliotekos paroda „Lietuviškasis Homeras: Kristijonas Donelaitis Lietuvoje ir pasaulyje“. Parodos pavadinimas nori nenori kelia klausimą, kiek glaudus yra toks Donelaičio ir Homero gretinimas. Pirmasis Europos poetas kūrė apie antikinės Graikijos herojų kovas, mitologinių dievybių linksmybes ir puotas, o prie K. Donelaičio esame pripratę kaip prie būrydainiaus, aprašiusio kasdienius valstiečių darbus, vargus ir kartais pasitaikančius džiaugsmus. Kokie bendri šių autoriių sąlygio taškai?

– Mugėje pristatysisme jungtinę K. Donelaičiu skirtą parodą kartu su LMA Vrublevskijų biblioteka. Tokį pasirinkimą diktuoja didelė salės erdvė, tenka pritaikyti ankstyvius sprendimus, kartu „pri-jungsimė“ ir keletą Šarūno Leonavičiaus iliustracijų, sukurtų naujajam „Metų“ leidimui. Gal neatrasime tobulų parodos formų, bet tikimės, kad dizaineriai pasiūlys tinkamą sprendimą, o lankytajai pamatybės daug įdomios medžiagos apie K. Donelaitį, jo epochą.

Dėl Homero ir K. Donelaičio ryšio tegaliu pasakyti, kad jis labai konkretiai užčiuoptas jau pirmųjų XIX a. tyrinėtojų. Abu dainiai – ganėtinai mitologizuotos asmenybės, abu skendi tam tikroje istorinėje migloje, bet sykiu jų palikti kūriniai yra panaušaus kalibro. Jūs pastebėjote tradicinį apibūdinimą, kad K. Donelaitis apdainavo būrus, jų vargus ir kartais pasitaikančius džiaugsmus. Klasikas dar ir šiandien išsprauftas į sovietinį stereotipą, dažnai net nejauciamie, kad „Metai“ turi gerokai daugiau literatūrinių kontekstų, paviršinės siužeto lygmuo apgauna, neleidžia užčiuopti gilesnių teksto reikšmių. Sovietmetis neleido akcentuoti religinio poemos pobūdžio, jos filosofinio lygmens, iškreipė maištinių K. Donelaičio dvbrasios supratimą ar Mažosios Lietuvos lietuvininkų bendruomenės išlikimo perspektyjas.

Pastaraisiais metais sulaukėme keleto naujų studijų apie klasiką. Jos veria visai kitą K. Donelaičio pasaulį. Būtent sėsas su antikiniu epu vykusiai aptarė Dalia Dilytė knygoje „Donelaitis ir Antika“, Aleksas Girdenis yra išsiifravęs K. Donelaičio hegзаметro savitumą, jo unikalumą, Dariaus Kuolio straipsnis naujajame „Metų“ leidime leidžia pa-justi poemos aktualumą, reikšmę mūsų lietuviškios literatūros ir kultūros bendraja prasme formavimuisi. Būtų laikas stereotipu atsisakyti ir ieškoti naujų K. Donelaičio reikšmių.

– Ar K. Donelaitis, kurdamas „Metus“, galėjo numanstyti, kad poema taps kertiniu lietuvių literatūros tekstu, vis aktualėjančiu mūsų tautos išlikimo epu? Panašu, kad tuo metu poemos autorius net neketino jos išleisti. Tai padarė tik Liudvikas Martynas Rėza 1818 m.

– Šiandien sunku atsakyti, ką planavo K. Done-laitis. Gal jis manė, kad svarbiausi jo darbai bus su-meistrauti klavesinai, fortepijonas, opiniai ar mete- orologijos prietaisai? O gal – sodo auginimas ir puo- selėjimas, našlių namų statyba, pagalba vargstantiems žmonėms? Tik žinome, kad pradinių poemos variantą jis tikrai vežė į Karaliaučių rodyti leidē-jams. Taip pat reiktu pasakyti, kad L. M. Rėza publikuoja „Metus“ gerokai kuriūravo – gal baiminosis K. Donelaičio atviro nepasitenkinimo val-dančiąja klase, ir dėl to buvo negalima išleisti teksto. Tiek vėlesniuose leidimuose jis atitaisyta.

Iš kitos pusės, turėtume suvokti, kad per 3000 eilucių hegзаметru ieliuotas kūrinys negali likti už-mestas, autoriumi nerūpēti. Gal buvo finansinių prie-žascių, gal politinių. O juk išties titaniskas K. Done-laičio darbas net keletą kartų galėjo pražūti, ir šiandien tik per stebuklą turime dviejų dalių rankraščius, o kitos dvi dalys ir jų nuorašai nerandami ir greičiausiai negrižtamai dingę. „Metams“ iš dalies pasisekė. Pirmasis 1818 m. L. Rėzos leidimas buvo gana prabangus, solidus, su vertimu į vokiečių kal- bą, dėl to kūrinys tapo plačiau žinomas, pateko į Europos bibliotekas. Taigi poemos likimas nebuvo pats blogiausias.

– Praeitų metų Vilniaus knygų mugėje pristatėte renginį „Mokomės skaityti Kristijoną Donelaitį“. Saleje tąkart vos tilpo norintieji pasiklausyti Ro-lando Kazlo hegзаметru skaitomą „Metų“. Ar kartais tai nebuvu šaunios idėjos, kurią ketinate igy-vendinti šiųmetėje knygų mugėje, repeticija? Pa-pasakokite apie šių sumanymų plačių.

– Pradėčiau tuo to, kad R. Kazlas per šiuos metus nuveikė išties bent tris antikinio didvyrio vertus darbus: iškaitė visą K. Donelaičio „Metų“ tekstą, sukūrė, pastatė ir suvaidino „Lélés“ teatre spektaklį apie K. Donelaitį „Ne pagal šio pasaulio madą“ ir parengė koncertinę kompoziciją, su kuria keliauja po Lietuvą. Jos beveik pusantrios valandos trunkančių variantą „Dvyvų dyvai“, atliekamą kartu su pučiamu grupe, ketvirtadienio vakarą galėsite pamatyti ir Vilniaus knygų mugėje. Net jei jis būtų padaręs vieną iš šių darbų ir net ne per metus, o per trejus, jau būtų vertas didžiulės mūsų pagarbos. K. Donelaitis lengvai nepasiduoda, tad R. Kazlas nuėjo prasmin-gą pažinimo kelią, tai aktoriui – kaip aukštojo pilotažo studijos. Klasikas reikalauja daugybės laiko, susikaupimo, prašosi brandinamas, jau lyg ir gerai išsiąmonintam tekstui suteikia naujų atspalvių. Ir tik tada turime rezultatą.

Pirmiausia šiandieniniam lietuviui reiktu išsiaiškinti, apie ką gi kalba poetas. Panagrinėti senesnius, jau nevertojamus žodžius, nepatingėti žvilgtelėti į žodynėli, priprasti prie K. Donelaičio sintaksinių konstrukcijų, fonetikos ypatybių. Tada bandyti įveikti hegзаметro barjerą. Skaityti jį – tai išsivaizduoti, kad šoki; reikia pa-justi ritmą, ir daug kas sustos į savo

vietas. Tuomet pasirinkti mėgstamės vietas ir jas detaliau paanalizuoti. „Metai“ neturi vientiso siužeto, tad galima apsistoti ties labiau patinkančiu gamtos aprašymu ar ties monologais, kokiais rudens vaišių aprašymais. Ir šis darbas būtinai atsipirkis.

– Paklausių paprastai – kodėl lietuviškės ir lietuvių turėtų dalyvauti Nacionaliniuose Kristijono Done-laičio skaitymuose?

– Papasakosiu trumpą istoriją, nutikusią prieš keletą metų. Netycia buvau seminarė Rygoje, kur trijų Baltijos sostinių specialistai dalijosi vykusių ir nevykusių renovacijų pasiekimais bei nepasiekimais. Neatsimenu, kurie buvo metai, bet viešbučio televizoriaus ekranė rodė, kaip irakiečiai, aprše virvėmis, vertė Sadamo balvona Bagdado aikštėje. Tada teko sutikti vieno Estijos (iš vėl Estijos, atsidusite) mietelio merą, kuris lyg tarp kitko, bet su neslepiamu pasididžiavimu papasakojo, kad prieš kelias dienas, sekmedienį, miestelio aikštėje jie, visa bendruomenė, kartu perskaikė „Kalevalą“ – estų nacionalinį epą. Iš klausimą, kiek tai truko, švytėdamas atsakė, kad 14 valandų jiems pakako. Neatsimenu nei mietelio pavadinimo, nei mero vardo, jo vizitinė kortelė pasimetė, bet liko šviesaus ir gerų akių žmogaus atsiminimas; ir suvokimas, kad bendruomeninis jaumas, jungiantis žmones, gali kilti kartu nuveikiant prasminges darbus. Tada pagalvojau, kad toks bendras, beveik ritualinis veiksmais Lietuvoje būtų neįmanomas. Šiandien sakyciau, jog savajį epą tikrai jau galime kartu perskaityti.

Pirmiausia – pagerbdami žmogų, sukūrusį pirmajį grožinį kūrinių lietuvių kalba, tokį išpuođingą ir iki šiol nepralenktą, jo išsprautą į griežtą hegзаметro schemu. Galima tik išsivaizduoti, kiek reikėjo kantrybės ir užsišpyrimo, nukalant tokią poemą. Antras svarbus dalykas – šiandien „Metai“ ypač aktualūs savo problematika. K. Donelaitis suformulavo bendruomenės išlikimo programą besibraunantį svetimo pasaulio akiavaizdoje, erdvėje, kuri tikrai néra jai palanki. Ir galų gale – dėl mūsų pačių, kad, kaip Italai Dantė, taip mes K. Donelaitį galėtume su pasididžiavimu cituoti, juo didžiuotis ir giliau perprasti.

– Esate minėjęs, kad klasika tampa įdomi, kai pradedi ją skaityti. Gal šios minties esama ir jūsų organizuojamame masiniame „Metų“ perskaityme? Tik tariamas skirtingu kartu, viešai ir į eterį K. Done-laičio tekstas gali aktualizuotis ir sudominti?

– Masinis perskaitymas gal yra kas kita. Jis implikuotų bendrą skaitymą iki ekstazės. Šiuo atveju kalbame apie kolektivinį skaitymą. Jo tikslas – leisti atgyti kolektivinei dvasiai, kiekvienam prisedant kad ir nedidele, bet nuoširdžia pastanga. Šiandien visuomenei, išpratusiai gauti viską lengvai ir iš kartoto, gal labiausiai pritrūksta kasdieninės pastangos prasimiuti į jau buvusį, tik užmirštą pasauly, atrasti pamatinį vertybų jėgą ir grožį. Manau, pamatiniai, atraminiai kultūriniai tekstai kartkartėmis tu-rėtų būti naujai perskaityomi.

Nukelta į 4 p.

4 Vyksmas

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Kartu su žvėriažmogiais nueitas kelias

„Kelionė į niekur“.

Kauno keramikos muziejas įsikūrės rotušės rūsje, glüdi gilioje žemės tyloje ir net per akmenines sienas alsuoją paslaptimi. O tai puikus fonas iš žemės, molio ateinantiems meno kūriniams. Nuo sausio 31 d. šiame muziejuje eksponuojama **Alldonos Jonuškaitės-Šaltenienės paroda „Keliais...“**, kurioje ši pradžios, ištakų dimensija yra labai svarbi, beveik esminė, nors moderniomis formomis kalbama ir apie šiandien rūpimius egzistencinius klausimus. A. Jonuškaitė-Šaltenienė – viena konceptualiosios keramikos Lietuvoje pradininkė ir lyderių.

Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatė aktyvią kūrybinę veiklą pradėjo 8-ame XX a. dešimtmetyje kaip drąsi ir novatoriška asmenybė. Pradžioje menininkė interjeruose ir eksterjeroose kūrė didelių apimčių tautosakos, mitologijos, baltiškų įvaizdžių motyvais išskiriančią architektūrinę keramiką. Tačiau, kaip prisipažista, tuo se puso nuose, dekoratyviuose kūriniuose jos tikrosios savasties likdavo tik dalis, nes dirbtai kartu su kitais žmonėmis – architektais, užsakovais. Todėl vėliau įvairios aplinkybės lémė kūrybinio kelio posūkių link figūrinės plastikos, skulptūrinės keramikos raiškos, kurioje emocinė įkrova, net dramatiška įtampa ar melancholiška rezignacija tapo svarbesnė už amato įgūdžių lemiamą formą. Tiesa, keramikoje tai apskritai sunkiai atsiejami dalykai – forma ir turinys pinasi į neišardomą grandinę, todėl autorė kūrybos procesą prilygina malai, išpažinčiai ar meditacijai. Su žeme susiliejanti ugnis sugeria žmogaus rankų energiją ir prabyla apie mūsų skaudulius. Keramikoje iki šiol tebegyvena magija, susijusi su pirmkyšte atmintim ir senu, amžių sutemas menančiu žinojimu. Kai kantriai lipdytą figūrą tenka degti bent dešimt valandų, tai savaimė tampa ritualine patirtimi, įvairiausiu minčių pripildytu laukimu. Šis susitikimas su ugnimi keramike yra vienas svarbiausiu kūrybinio proceso etapu, todėl darbuose neliko jokios utilitarios paskirties.

Taip pamažu A. Jonuškaitė-Šaltenienė artejo prie jos vidiniame pasaulyje jau apsigyvenusių, tačiau realybėje dar nematyti savitų būtybių: „žvėriažmogių“, „munkuių“ ar „monstrų“. Stiprių, monumentalų formų skulptūros jungėsi į sudetingus siužetus, spietesi į grupeles ir vis kintamus darianus. Matinis molis jungėsi su ryškiaspalve, blizgia glazūra, idėmiai žvelgė išryškintos skvarbios skulptūrų akys. Ankstesnę pagonišką ar rytietiską ritualų atspalvį turinčių motyvų sanklodą keitė susidomėjimas kitais egzistenciniais motyvais. „Taip susiformavo ryškus, originalus, atpažistamas ir menininkės kūrinius ženklinantis bražas. Todėl visai neatsitiktinai jau nuo pat kūrybinio kelio pradžios ji – matoma menininkė“, – įsitikinusi Vaida Ščiglienė. Aiškų stilistinį atspaudą turinčios būtybės yra tikrieji autorės reprezentantai, nes nesupainiojami su niekuo kitu.

Graikų, šumerų ir kitose senosiose kultūrose žvėrys visada buvo šalia žmonių ar net susitapatinę, tapę savotišku vieni. Tai nieko nestebino ir buvo įprasta, tačiau dabar, vis labiau atitrūkstant nuo gamtos, tokios antropomorfinės būtybės atrodo lyg graikų, šumerų ir kitose senosiose kultūrose žvėrys visada buvo šalia žmonių ar net susitapatinę, tapę savotišku vieni. Tai nieko nestebino ir buvo įprasta, tačiau dabar, vis labiau atitrūkstant nuo gamtos, tokios antropomorfinės būtybės atrodo lyg

ateivai į šiandieninį mūsų pasaulį. Nors gal ne jų pavidalai, o keistos kūnų transformacijos ir jų perduodamos žinutės verčia suklusti ir išgirsti ką nors nekasdieniško. Kiekvienas žvėriažmogis sukonstruotas iš konkretios dienos nuotaikos, autorės būsenos, ją supusios aplinkos, net pasitaikiusios medžiagos ir degimo krosnies. Kiekvienas elementas svarbus kaip sudedamoji dalis. O ir jie patys, kaip teigė autorė, geriausiai pritaptų jos įsivaizduojamuoje, o gal konkretiai matomuose peizažuose, susilietu su jais. Štai čia vėl gržtame prie Keramikos muziejaus erdvii, kurios šiuo atveju yra savotiški peizažai A. Jonuškaitė-Šaltenienės skulptūroms įsikurti – jas galime mėginti mintyse transformuoti pagal autorės įsivaizdavimus arba priimti tokias, kokios yra, ir kurti naujas konotacijas. „Istorinės erdvės faktorius, skliautuotos patalpos, prieplandos apšvietimas tarsi sustiprina menininkės darbuose slypintį kūrybos motyvą – dualistinė gėrio ir blogio priešpriešą“, – tai tik vienas galimas sprendimas, kurį siūlo V. Ščiglienė.

Jau kalbėta apie A. Jonuškaitė-Šaltenienės kūrinių savitumą ir nepakartojamą bražą, tačiau detalizuojant gal vertėtų užsiminti apie vieną svarbų formas elementą – keraminių skulptūrų formavimą iš dalij. Jos atrodo taip, lyg būtų sudėtos iš šukų, suklijuotos iš pabirusių detalių. Taip „naujas“ dailtas įgyja similiakrinę patirtį. Juk šukės reiškia keramikos dirbinio trapumą, net laikinumą, kuris neišvengiamai veikia darbo procesą, o kartais gal net ir idėją. Toks plastikos pavidalas atine į muziejuose, kuriuose eksponuojama se-

Penkios valandos donelaitiško hegzametro

Atkelta iš 3 p.

– Šiame nacionaliniame „Metų“ skaityme iš vienės tautinė branduolį ketinate suburti skirtinio amžiaus Lietuvos visuomenės grupes, pradedant moksleiviais ir baigiant užsienio lietuviams. Ar iš šio socialinio daugiaibalsiškumo galima tikėtis naujai gimusių poemos prasmui? Kaip žinia, kiekviena karta K. Donelaitį skaito ir supranta savaip. Ką čia karta – užtenka ir individualių vieno žmogaus patircių, kad tekstas jam suskambėtu kitoniškai. Gal per K. Donelaičio hegzametrą susidėlios visai neboga šiuolaikinė lietuvių tautinio veido mozaika?

– Nebandės nesužinosi. Pabandysime. Tikėsimės, kad susirinks įvairūs žmonės, turintys skirtinį patircių, motyvacijų, savitą suvokimą ir unikalų atlikimą, bet bendrą norą pasiekti naujų skambėjimą. Kol kas jaučiu daug entuziazmo ir teigia-

mos energijos. Tenuskamba K. Donelaitis įvairiai balsais ir įvairiomis kalbomis.

– Lyg ir mažumelę gėdydamiesi pripažystame, kad „Metai“ – lietuvių literatūros šedevras ir nacionalinis tautos epas – yra siek tiek apdulkėjęs. Atleiskite už provokatyvų klausimą, bet ar nebijo te, kad šios dulkes 4 valandų eterio metu neatspresniems gali sukelti alergiją?

– Apie tai, kad K. Donelaitį daugiau turime, nei skaitome, XIX a. antroje pusėje yra užsiminęs ir Silvestras Gimžauskas. Nereikia bijoti pažinti laiko patikrintų vertybų, kad ir jų nepaisančiame pasaulyje. K. Donelaitis išverstas į 20 kalbų, ką tik pasirodė ispaniškas vertimas, poema verčiamā iš italių kalbų, parengti dar du nauji vertimai i rusų bei vokiečių kalbas, – ne tiek jau tų dulkių ant K. Donelaičio. O Lietuva turi užtektinai gražių ir kūrybingų žmonių, gal nereikės čiaudėti.

– 2013 m. Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas pristatė jūsų sudarytą naujų „Metų“ leidimą. Vizualinė teksto dalis kiek neįprasta tuo, kad jo eilutės dr. Eglės Patiejūnaitės yra išmargintos daugybe pabraukimų – tai skaitovui skirta skanduotė,

jos ženklai žymi pabrėžtinus skiemenis. Gal išties šis tautos epas turi skleistis tik balsu ir tik skambiai, ritmingai, muzikaliai? O gal šiandien yra tiesiog patogiai ir parankiai K. Donelaičio teksta ne skaičyti, o imti ir klausyti ir klausant ji permanysi?

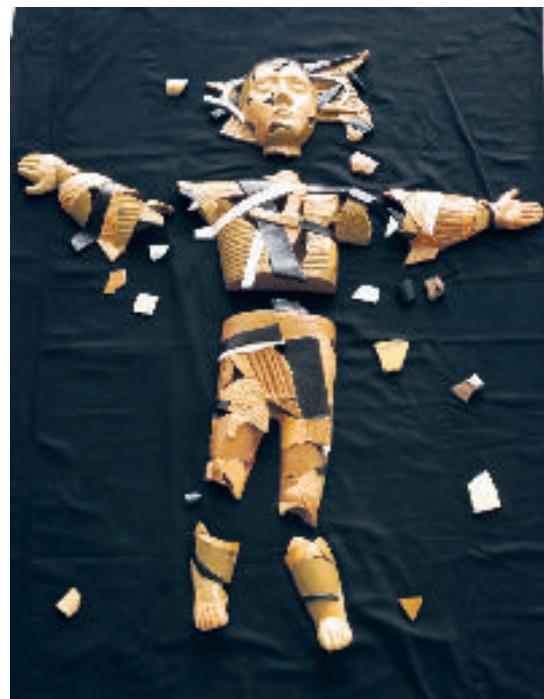
– „Metai“ ir anksčiau buvo kirčiuoti. Nauja tik tai, kad sužymėtos ir kirčiuotos pėdos. Šešios vienoje eilutėje. Visada kirčiuotas pirmasis skiemuo, kad ir koks nereikšmingas jis atrodyt. Nereikia bijoti dvieju kirčiu viename žodyje, taip reikyt ir kirčiuoti, skaitant eilutę turėtų banguoti. Beveik ir visos taisyklės. Bndykime garsiai skaityti. Ir nebijokime suklysti. Mes pateikėme tik galimybę ir kelią bendrujų taisyklų, kaip skaityti balsu. Šiaip tikrai dažnai pasitaiko netaisyklingo hegzametro skaitymo. Tad sutarkime, kad šiemet kartu išmoksimė išties fenomenalaus dalyko – lietuviškojo ypatingojo hegzametro, sukurto Mažosios Lietuvos dainiaus ateinančioms kartoms. Susikurkime ir išsaugokime unikalų lietuviškumo geną, padėsiantį išlikti lietuvių globaliame pasaulyje.

Kalbėjosi Rasa BENDORIŪTĖ

„Puota“.

„Ikaras“.

noji keramika, suklijuotos, netobulos, bet dėl to tik dar labiau masinančios ir vaizduotę kaitinančios jos formos, matytų vaizdų. Pagautos nuotainos, nuojaudos ar regėjimai yra svarbiausi kūrybiniai atradimai, kuriuos forma ir spalva tik padeda pasiekti.

Parodoje eksponuojamas svarbus Lietuvos kultūros ir meno istorijai kūrinių: instalacija „Puota“ (sukurta 1994–1995, o 1998 m. įvertinta vienu svarbiausiu apdovanojimu – Nacionaline kultūros ir meno premija). Šioje konceptualiojoje keramikoje matyt mažiau intelektinio konstatavimo, vyravuja emocinis kloidas, siekis prabilti per jausmines metaforas. Tiesa, V. Ščiglienė, pristatanti menininkės parodą, kviečia mus „Puotoje“ atsekti iki šiol nepasenusią ir aktualumo nepraradusią „žmonių santykų kritiką ir socialines grimases“. Per visą Keramikos muziejaus salę nusidiekiantis šventinis stalas iš tiesų atrodo įspūdingai ir vos ižengus keistai nuteikia – jautiesi netikėtai atsidūrės ten, kur godžiai (jei nepasakyti – agresyviai) linksminamasi, tačiau pats nesi kviečtas. O gal tokį įspūdį kuria puotos makabriškumas, todėl net ir nenori tapti kviestiniu svečiu, o tik daug saugiau besijaučiančiu stebėtoju. Galvakoja žvėriažmogiai, paukščiažmogiai, susispėjantys iš gausumą teikiančiu tauriu, lėkščiu ir ašociu, apsupti visur smirinėjančiu vabalų. Jie mums labiausiai asocijuojasi su mirtimi, išsekusia gyvybe, ištuštėjusių gyvenimui, kontrastuojančiu su džiugiu puotos scena ir prabylančiu apie neišvengiamą laikinumą bei tuštystę. O gal atvirkšciai – glaudžiai siejasi su saulę

nešančio skarabėjaus simboliu. Tačiau tai tik bendras įspūdis, nes „Puotą“ galima tyrinėti po menkiausią detalę, mėginti atspėti kiekvienos būtybės nuotaiką ir gyvenimo būdą, jų tarpusavio santykius ir bendravimo siužetus. Tokios didelės kompozicijos labiausiai žavi kintamumu, nes kiekvienoje naujoje ekspozicijos erdvėje išsidėsto savitai. Paukščiažmogiai, žvėriažmogiai atrodo gana agresyviai, gąsdinančiai – retas kuris spinduliuoja šilumą, todėl ir primena susapanuotą košmarą, deja, dažniausiai atsiveriantį ir mūsų gyvenimo realybę – tik jau žmogiškesnais pavidualais. Šios personikuotos ir metaforiškos skulptūros kalba mums ir apie mus, tačiau ne taip artikuliuotai, kad sužinotume vos vieną galimą versiją – interpretacijų galimybės sunkiai išsemiamos. Darbai kupini vienės autorės pajautos, susikaupimo kuriamos estetikos, ironijos, daugiaprasmiskumo. „A. Jonuškaite-Šaltenienė meistriškai naudoja groteskišką vaizdavimo būdą, grįstą bjaurumo estetika. „Žvėriažmogiai veikia hipnotizuojamai: stipria, monumentalia ir raiškia forma, jutimiškumu ir ypatinga psychologine situacija, kuri sukuriama kreipiant žvilgsnį (akys figūrose nepaprastai išryškinamos) į žiūrovą. Autorės darbai visada stebina gebėjimu sukurti netiketas ir neįprastas situacijas“, – teigia V. Ščiglienė. Tad, jei šioje situacijoje norėsite likti stebėtojas, jums bus atsilyginta tuo pačiu.

Kitoje muziejaus salėje eksponuojama naujausia, 2013 m. sukurta instalacija „Kilionė į niekur“. Tai simetriškai ir ritmiškai erdvėje keliaujančių žvėriažmogių vora. Ir, kaip teigia instalacijos

pavadinimas, deja, į niekur, nors tiksliai šio kūriniu nuotaiką nusakyti būtų gana sudėtinga. Aišku tik tiek, kad lygiai išsirikiavus, visiems būriu toli nukeliauti neįmanoma...

Pagaliau trečiojoje, mažoje ir gana klaustrofobiškoje salėje aptinkame kompoziciją „Ikaras“, sukurtą 2012 m. „Erdvė vienam, niekieno nesuprastam mitologiniam Ikarui, sustingusi pomirtinė keraminė kaukė – visgi spinduliuoja palaimą ir viltį – tai mirties ir atgimimo aliužija“, – žinomą mitą, vėl atgimusį keramikos skulptūroje, interpretuoja V. Ščiglienė. Jis vizualiai artmai siejasi su baltiškosios laidosenos detalėmis, giliai žemėje nugrimzdusiu kūnu, jau pabirusiu į atskiras detales. Tas, kuris pabuvo danguje, dar bar guli žemėje.

Štai toks šios parodos keliais per tris jai skirtas erdves. Šiek tiek bauginantis, intriguojantis ir traukiantis, nes atskleidžiantis pirmynkštę iš žemės kylančią tamsą ir švytinčią ugnies liepsnos galią bei šviesą – absolucią pojūčių pilhatvę. Keramikė teigia, jog mes visi kartais tampame panašūs į gyvūnus, todėl tarp šių keistų berankų pavidalų galima sutikti labai artimų sielų – godžiai trokštantčių, aistringai besiveržiančių... į niekur.

Nemunas 900

LRS Kauno skyriaus pirmininkas
Vidmantas KIAUŠAS:

Ilgoka para, prasidedanti trečiadienio apypieštę, kai naują savaitraščio „Nemunas“ numerį pasitinka būrelis redakcijos darbuotojų ir autorių, pasibaigia ketvirtadienį, skaitytojams leidinį nusiperkant spaudos kioskuose, prenumeratoriams išsiūmant iš pašto dėžučių. Balandžio penkioliktąjį bus dešimt metų ritualui, kai būrelis bičiulių suseda svetaineje, šlamindami puslapius gurknoja kava, pasišnekuciuoja, juokauja, papasakoja, kas ir ką girdėjo, žino, nuspėja... Ir aš tenai buvau, būnu, būsiu 900-ojo numerio proga.

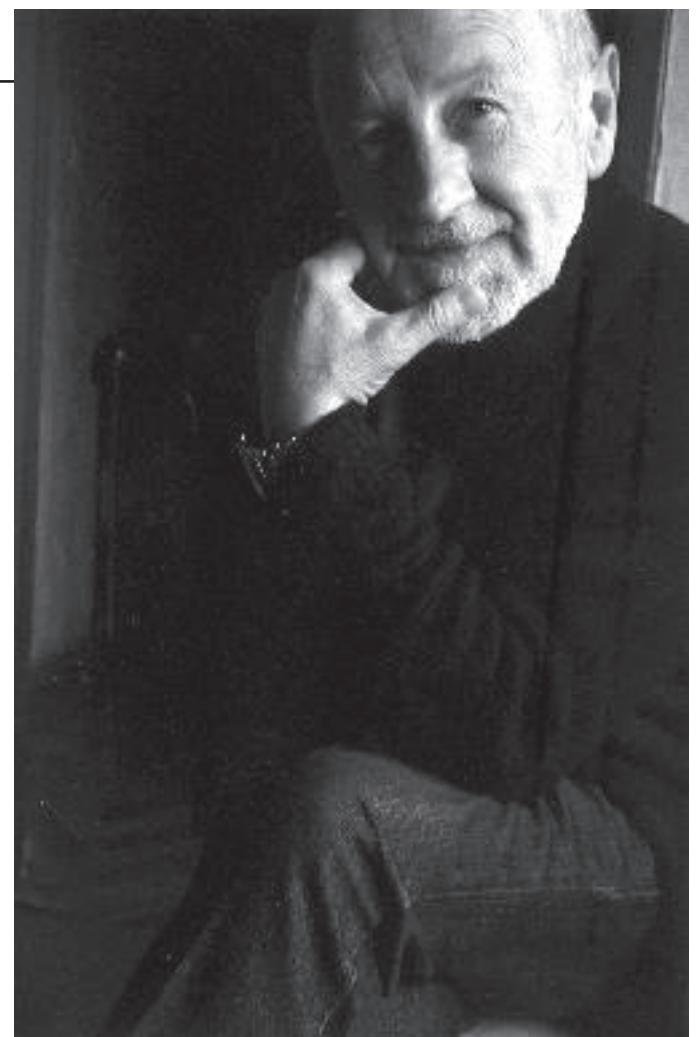
Prisimenu, kaip smalsiai laukiau debiutuojančio „Nemuno“, kaip kasdien apeidavau, iš visų pusiu apžiūrėdavau laikraščių kioskelį Anykščių centre. 1967-ieji, balandis, skaičiau „Jaunimo gretas“, „Švyturį“, iš nuobudolio – „Tarybinę moterį“. Kvadratinis „Nemunas“ kaip žaibas krito į gau-

ruotą, jaunatiškai smalsią galvą. Kirto, išskirto, žurnalas tapo neatšaukiamai savas. Anuomet nė pasvajoti negalėjau, kad kada nors su poetu Donaldu Kajoku erzinsime fotomenininką Romualda Rakauską, prašydami išgręžti akutę studijos, kurioje jamžina dailišias mergeles, duryse. Ne, tai ne... eR-eR fotografavo menininkus, spalvotus laukus, Variaus apžavus, vėl paveiksluoja menininkus albumui „Triveidė knyga“, Donaldas užsidare rašyti romanus, o „Nemunas“ eina kaip éjes. Užki-mo gerklės, pranašavusios trumpą savaitraščio gyvenimą, kai dailų žurnalo kostiumą teko pakeisti į kuklesnių laikraščio švarkelį. Drabužis kaip drabužis, ypač kai ant pilkų marškinų parišama spalvota kaklajuostė. Paklausime, ar dosnūs kultūrinę spaudą remiantys fondai ir vyriausiasis redaktorius Viktoras Rudžianskas nesupyks, tik atlaidžiai, be komentarų šyptelės – neišmanėlio smalsumas. Palyginę skaičiukus matome, kad dešimtmečio proga rėmėjai nepersistengė. Gerai, kad nuotaiką pa-

taiso, nuoširdžiai savaitraščio finansiniais ir ūkiniais reikalais pasirūpina Kauno miesto savivaldybės politikai ir administracijos darbuotojai, suprantantys, kad mieste leidžiamas kultūros savaitraščis reikalingas bet kuriame Lietuvos kampelyje gyvenančiam išprususiam žmogui.

Idomus faktas. Pažvelgę į statistiką matome, kad numerių skaičiumi savaitraščis jau lenkia į spaudos istoriją garbingai iširašius žurnalą (441 ir 459 numeriai). Sudėkime į šūsneles po keturis ar penkis per mėnesį išleidžiamo savaitraščio numerius, žvilgtelėkime dešimt metų į prieiti ir atsi-vers plati, apibendrinant kultūrinio vyksmo panoramą. Skubinu įvykius? Neabejoju, pasišnekėsime, patirtį aptarsime balandžio 15 dieną, susibūrē švęsti kultūros ir meno savaitraščio „Nemunas“ dešimtmečio, tačiau ruoštis pradékime šiandien – 900-asis numeris gera proga pamąstyti apie paslaptinq, niekaip nesugaunamą kultūros politikos paukštį.

6 Kūryba

Donaldas KAJOKAS

Epigrafas rašomai knygai

*ne, turbūt jau ne,
jaunystėj skaitytas*

*ir suskaitytas
mano radauskai –*

*ne apie kepejus
ne apie siuvėjus*

*apie vandenis
medžius ir vėjus*

*nebylus stybrinėja tarp medžių
linguodamas*

*ir matau – nutylėti jo žodžiai
tapo kūnu*

*šviesų šviesų bičiulių paveikslą
vakarėjančioje žolėje*

*o komputy už varpučio – lapino žvilgsnį
kiek pasidvejojanti*

*nors ir žinantį kaip nežinos – ir aniemis
nebereik*

*tuo grožiu
kuris niekados*

*(nesibaigia? – ne,
kajokiuk,*

*mudviem
jau perviršis būtų)*

Tomas Netikėlis

- rudenio gėrybės -

*sugužėjo bičiuliai į sodą po kriausė
prie vyno*

*kaip jaunystėje svaičioja plepa
ir žinoma – apie mergas*

*man mergų jau nereik sako vienas
iš akių lyg jauniausias*

*vienuolynan susiruošei klega kiti
stebis pokštauja traukia per dantį*

*o anas taip giedrai pasalūniškai
dėbčioja kriausės viršūnėn*

Delta

*šit ir pavargo
kelias kuriuo ējau*

*atsiliko
prie virvančių viržių*

*sakytom angis susivijo
i vingi*

*o šiauriau kiek – lygut
lygutėlė delta*

*tyki tyki
graži graži*

Le clair de lune

mėnulio atšaitas nerealus kaip moteris – kuri? –
suverpetuoja uždraustam išeiti kambarį

šermukšnio auskarai, duobutės skruostuos
nepasenus

tykiau nei aš
vaidentas

Šiek tiek iš Žaliakalnio vaikystės

Galų gale aš niekados nebuvalau labai
aiškus pats sau

A. Camus

būdavo, žinoma
kur jau ne

su gatvės kipšukais žaisdavome
slėpnių

jie niekaip nesurasdavo
manęs

tik naują mūsų priemiestyje neregėta
angelą, praeidavau

pro juos atvibusiais žandikauliais –
skinukas bum bum!

tada tik
pažindavo

Romualdas RAKAUSKAS.
„Mūsų Kaunas“. 1967 m.

Ekleziasto vynuogynas

žinia, minčių visokių esti – vakaro
ir nemigos ir paribio

ir peržengusių slenkstį anksteliau
nei spėja sąmonėj nubusti

yra vos ribuliuojančių gležnuocių o ir tu
kur iš visų jégų fanatiškų negailestingų
sumqsciu sių paskelbt viena kitai gédingga
taiką tartum šventą karą

yra tikslų ir pranašiškų sergstinciu
nuo kamuolinio žaibo ubago terbos

ir net gyvačių (tik bijau, nuo išganingo
sielos geluonio – tos pačios)

tikra teisybė jų aplink visokių laksto
iš gėtės fausto ir iš donelaičio metų

vienna kita slapčia sublyksi iš vaikystės
o iš jaunystės – apie panieką pasauliu

bet vis mielesnés tos kur apie vandenis
medžius ir vėjus va ir ši

tieki šimtmečiu užusapniuose kryžium
gulinti perniek:

aš klausiu téve o ne tvirtinu, – tataigi
ne visos jos vienodai kilnios

ne visos kiekvienam teisėtos ir teisingos
bet visos kaip viena vienodai paikos

na sykiais jos atrodo kerinčios ir saldžios
apstu ir kontrabandinių ir laikraštinų

pernakt nemirtingų nuotraukas į glebų
rūgprienų sutraukiančiu

krūtinkaulių urveliuose širdingos jaukios
saikingai familiarios ir bemaž herojinės

tik vietom persipynusios su pobailém
nei drebulélés šaltmiriaujančiom ir visgi

dabartės ménésétais sąmonės šlaitais
švelniausiai iš visų nurieda

vienna vienintelé vienužé vičvienaité
ši kiek pašalusi raukšlėta spanguoliukė

iš uždrausto nors ir nėmaž nesaugomo
ekliaziasto vynuogyno:

– atleisk man téve kaip ir mano seséms
kad gyvenam, laimé

mes nežinom ką
darom

8 Kūryba

Birutė JONUŠKAITĖ

Netekék, saulele, netekék...

Ištrauka iš rašomo romano

tik vieną, tą vienintelį kartą šitaip baisiai bunojai, gerai, kad tavo šnabždesiu negaléjo išgirsti nei Lionė, nei motina, nei tuo labiau dėdė Petras, kas rytą keldavęs vos prašvitus ir mégdavęs kartoti, kad nieko nėra geresnio žmogui pasaulyje už dar vieną dieną, kai nubudęs pamatai saulukį, kurios tu visai nenorėjai tądien išvysti, nes šnabždėjai veidu išsikniaubus į kito žmogaus krūtinę, visais pojūčiais mēgindama išsilaikti svetimoje erdvėje, kuri švintant, žinojai, ims trauktis, prisidengs languotais marškiniais, storu žalvarnio plunksnų spalvos megztiniu, trauksis ir jos kvapas, o visą aiškiai apčiuopiamą jos švelnumą išsklaidys palengva pro užuolaidą kraštą išlinkus šviesa: regési, kaip erdvės savininkas, susigrąžinės tai, kas jam priklauso, mikliai atlikas paskutinį apsaugos ritualo akcentą – užsiriš batų raištelius, o ant kaklo – raudono šilko šaliliką dailu mazgu, kurio tu niekada nedrīsi atmegztis, jis ryškiai žéruos tau daugybę naktų kaip deganti tekanti saulė, kaip ryškios traukinio akys, nudundėjusios pro téviškė kartu su Saule, kaip liktarnos šviesa partyje, ant pajodusiu sienų šokdinanti baisius motinos kirčių šešelius.

Šešelių čia nėra, jie liko Vadi Rum dykumoje, nėra ir raudono smėlio, ir visais rausvumo atspalviais susisluoksniavusių uolų, čia daug juodo marmuro kolonų, grindų, netgi sienų, ir, nors tai ne Kumranos vienuolynas, o viešbutis „Šilko kelias“, aplinkui vien vyrai, daug juodaplaukių vyru, pasitinkančių viešbučio registratūroje, palydincių į kambarius, aptarnaujančių per vakarienę, vyru, kurie burbédami sava kalba prakeiksmus vis dėlto atnešé nepatenkintoms turistems iš Rytų Europos, vadinas, ruséms, švarią patalynę, juodu kostiumu vilkintis juodaakis vyras registratorius-kambarinė-liokajus viename asmenyje galu gale nuplėsé ir nuo tavo lovos čiužinio sulamdytą, plaukuotą paklodę, užtiesé naują, apkamšę, išlygino visas raukšleles, paskui mikliai nuvilkko juodomis démelémis nusagstyta pagalvės užvalkaliuką (ar tik čia ne moters blakstienos paliko paslaptin-gus sapnų pėdsakus?), užvilklo naują, baltą, standų, papurtę ir kažką jau daug garsiau pamurméjės išejo į kitą kambarį, tokį pat valytojos nemaiciusi metų metais, su tokiais pat murziniškais kilimėliais prie lovos, su dušo „kabina“, kurios užuolaida gulėjo nukritusi ant kreivai šleivai suklijuotu-

plytelių mozaika padengtų grindų turbūt jau gerą mėnesį, nes virš galvos negaléjai surasti nė vieno kabliuko, o ir kelti to sumirkusio ceratos gabalo visai nesinorėjo, todėl tik peržengei jį ir pirmiausia stipria vandens srove nuplovei pajuodusias kertes ir labai ryškius voratinklių siūlelius, prikibusius prie pakabinamų lubų, o tik paskui raudonomis šilko kelio dulkelémis, Judėjos pudra pasidengusj savo kūną.

– Dabar jie turbūt suprato, kad mes – ne rusés, – sako tavo kambariokė, baigusi stebétis kerčių juodumo nesuderinamumu su brangaus marmuro klonomis viešbučio fojė ir itin gausiu švedišku stalu, nuo kurio visus skanestus šluote šlavé ne tik eilinės turistės, bet ir garbios mokslų daktarės, ir universiteto profesorės, pagyvenusios damos, prisikraunantios lékštes su kaupu ne kartą ir ne du, nesvarbu, kad naktis ant nosies, o ir virškinimo

traktas ne toks pajégus kaip jaunystėje, bet krikščioniškas kelionės turinys kiekvieną dieną išsisemia vos pajutus rytiškos virtuvės kvapus, pro kurių tirštą debesį net ir pamaldžiausios piligrimės nesugeba ižiūrėti Nebo kalno, ant kurio, sakoma, mirė Mozé, bet kapas nežinomas, tai gal jo niekada ir nebuvo, gal niekada nebuvo ir gido Husamo, kuris kvieté ateiti į savo kambarį, siūlési padarysiąs pui-ku arabišką masažą.

– Ar eisi masažuotis? – klausiai kambariokės, vakarienę pradėjusios gražgarscių salotomis, o baigusios vynuo-gių keke.

– Jas kvieté tame, ne mane. Nors ir esu rutinos pažymėta, bet nemanyk, kad jau visai nurašyta, – dar sugebu atskirti mandagias frazes nuo flirto.

– Alyvuogių atsisakei, masažo atsisakai ... Božena minėjo, jis iš tikrųjų puikus masažistas, ir kitos grupės gidė eis.

– Eik, eik ir tu, juk neišprievertaus, papasakosi, koks tas arabiškas masažas... – išsitaikė naujai perklotoje lovoje, išsitraukė užrašų knygelę. – Tu-riu užsirašyti, kur šiandien buvom, o tai viskas man kaipmat iš galvos išga-rojo, susipina, ką parvažlavus papasakosiu?

Tu irgi daug ką pamiršti, regėtų vietų pavadinimus, viešbučių kambarius, sutiktų pašnekovų veidus, nes jų vis gausėja, juk vis daugiau parodų, daugiau jų pristatymų, kelionių, svarbių personų ir dar svarbesnių jų kalbų, kuriai nesiklausai, bet kažkodėl nuolatos girdi, regis, visai nereikšmingų pokalbių nuotrupas, tokį kaip dabar, ir tau atrodo, jog tokią kalbą jau būta, tik su kita viešbučio kambarioke, ki-tame mieste, gal net kitame kontinen-te, ar tik ne mažame Slovakijos kalnų kurorte sakei eidama pro duris savo parodos kuratorei, kurią dabar prisimeni kaip per rūką galgi jis manęs neišprievertaus, o ji, puikiai vietas valdžių hierarchiją išmananti vadybininkę, užtikrino būk rami, per daug dide-

Romualdas RAKAUSKAS. „Mūsų Kaunas“. 1967 m.

lė žuvis, kad griautų savo reputaciją; žuvis iš tikrujų buvo didelė, svérė gal kokius 120 kilogramus, bet puikiai šoko, neįtikėtinai mikliai dėliojo kolas, tarsi būtų ne apvalainas, šlektiškai aštrius ūsus pastatęs verselis, o liaunas berniokėlis, ir judu visą vakarą slydote per sanatorijos šokių aikštę, o pasukui jis pasiūlė pasivaikščioti prieš miegą, nes kuroto oras labai puikiai veikia, nes kartu pasižiūrėsite, kada kitą dieną išvažiuos autobusas, kuriuo turėsi grįžti į sostinę. Išejet, iš labai geros mašinos jis išsitraukė lietpalči, pasidarė dar storesnis, tarsi kubilas, apželės ežiuku styranciai plaukais, o gal pūstažandis žiurkėnas, nepiktas, sotus, savim patenkintas nuo besiplaikstančių lietpalčio skvernų iki apatinį, einam, mieloji, jauti koks čia oras, jūrinis, pilnas gaivumo ir jodo, taigi sakai, tik, gaila, jūros čia nėra, gatvės neapšviestos, kopų nepamatymis, bet stotelę vis dėlto pamatot, ir stulpas su grafikų lentele stūks, tik nieko negalima ižūrėti, nes iš šalia esančio pastato pro langą krintanti švieša nutvieskia stulpą gerokai žemiau lentelės, kurią kubilėlis jau mēgina pastumti žemyn, galynėjasi su ją laikančiai metaliniai lankstais, rankos kaip šviežios bandelės, bet stiprios, lentelė cypaudama, girgždėdama slenka cementiniu basliu žemyn, žemyn, kol tolumoje žybteli cigaretė, matai, turbūt koks nors pareigūnas ateina pasižiūrėti, kaip tu valstybinį turtą gadini, susimokėsi baudą, o rytoj visi laikraščiai rašys apie aukštas valstybės tarnautojo pareigas einančio ...avič ir dailininkės ...aitytės vandalizmą, mat jie išniekino kurortinio miestelio autobusų stotelę, sulaužė metalinę lentelę su autobusų grafiku, sutrikdė nakties ramybę, pamatyti, netgi visus grafičius ant stotelės sienų mums pripaišys, kikenat abu iki ašarų, o cigaretė artėja, iš tamso išnyra vaikinukas, atleiskit, gal turite degtukų ar žiebtuvėli, gal galėtumėt pašvesti? O apskritai, tai kodėl šiamie miestelyje nedega žibintai? – balsas iš lietpalčio mandagus, bet ir reiklus. Dega, – ižiebia degtuką vaikinukas, – iki vienuolikos, o paskui visi turi ilsetis – juk kurortas, kurtorių tau nereikia, vedi pırštu per grafiką, abécélė netrumpa, Varšuva pačioje pabaigoje, spėj pamatyti valandą, padékoji, vaikinas ištrypsta tamsoje, lentelė lieka it numautos kelnės kabotis vos per metrą nuo žemės... Tam, kad nematytaum numautu vy-

rū kelnių, tu, vykdama į keliones, užsimuoni motinos žiedą, seną, sudėvėtą, plonytį, auksinį, kurį paprastai pakisi įkyruoliams po nosim, kaip ir tą va karą anam kubilėliui, prisikvėpavusiam jūrinio oro, kupinam jėgų prieš miegą, sustojusiam ties savo kambario durimis, atsimokančiam tau tuo pačiu, šelmiškai rodančiam savajį platų, graviruotą, įsirežusį į putlų pirštą: Būtent. Tai ir yra išeities taškas, mieloji. Tu gyveni vienviečiame kambaryje, o manajam – lova kaip aerodromas, kai ryte atsikeliu, beveik nesimato, kad kas nors būtų joje miegojės, smagu būtų sukelti bangas...

Bangos ritasi per nugara, bet ne kubiliuko aerodrome, jis turbūt šokdina kitas menininkes kalnų kurorto sanatoriujos salėje, o paskui vedasi jas pakvėpuoti jūriniu oru, ir gal viena kita sutinka su kelti audras jo užsistovėjusioje patalynėje, ko gi nepadarysi dėl meno, dėl būsimų parodų, dėl to, kad vietos savivaldybė brangiai nupirkta vieną ar keliis jaunos menininkės paveikslus, bet tu savų dar vis neparduodi, nemoki su jais išskirti, net ir dabar, net ir šioje juodoje Jordanijos naikyje, jaudama Husamo delnų šokį ant nugaro, tą pašelusį breiką per visą stuburo ilgi, tu ilgesi teptuko, matai dieną regėtų Vadi Rum uolų rieves ir pašelusiai nori tapti, kol dar gyvos, kol sodrios, kol neišnuskusios iš regėjimo zonos, kol matai plūstanti sąsajų srautą, viską, ką kada nors esi girdėjusi ar išvydusi, seniausios sekvojos pjūvį Kalifornijos nacionaliniaime parke ir tévo aiškinimus kiemo pakraštyje prie nupjautos liepos kamieno, tos, kurią žai bas perskélé pusiau, sudegindamas gandru apleistą lizdą – prosenelio medines akėčias, – ir kuri buvo nuleista ant žemės su visais liūdnais prisiminimais, iš léto, virvių prilaikoma, į Grigaicių pusę, kad, neduok Dieve, neužkristų ant kitų medžių, – Tadulis traukė virves traktoriumi, tévas tupinėjo su pjūklu, Pranas, Stasė ir tu šaukei kairiau, tempk kairiau; dar kairiau, sakai Husamui, norinčiam atrasti patį skaudžiausią tašką, kur tavo raumenys po kelionės į Paryžių taip ir liko susitraukę į akmenį, turbūt į tokį kaip tie, kurių prisirinkai grįždama iš šios dienos ekskursijos į Vadi Rum dykumą kaip pačių gražiausią suvenyrą, išgręši skylutes, pridarysi visoms draugėms pakabucių, pasakosi apie Edomo kalnus ir Husamo delnus, nors ne, apie del-

nus nepasakosi, nes vargu ar patikės, kaip kad darbar Husamas netiki, kai sakai, jog prieš visus sukilimus būdavo labai šaltos žemos, tai liudija siauriausia medžių rievė, bet visiškai nenutuuki, ką liudija regėtų uolų rievės, nes jas ne nabatėjai sukūrė, o Tas, kurio ieškai, kuris nieko neaiškinuo kurdamas, jis tik matė, kad tai gera, o mes nieko neaiškinam naikindami, turbūt mums irgi gera, tai ar ne ta pati troškimų jėga mus valdo, tik veikianti priešingomis kryptimis, argi gali būti blogas delnų gerumas, slenkantis tavo kūno kopomis kaip tingus kuperanagaris saulei leidžiantis per Vadi Rum dykumą, amžinas kuprų lingavimas virš horizonto linijos, per purpurinį dangų, per tūkstantmečius nepakiteš šilko kelias, paliekantis labai tolį žinojimą, kad juodame šešėlyje yra ir beduinės, bevardis, o gal ir pats Abraomas tau švelniai Husamo lūponis sakantis: Žinau, kokia tu graži moteris. Egiptiečiai, tave pamatę, pamanyas: „Tai jo žmona.“ Mane jie užmuš, o tave paliks gyvą. Tad prašyčiau sakyti, jog esi mano sesuo, kad per tave man būtų gera ir tavo dėka išlikčiau gyvas. Tu buvai jau sesuo, trijų naktų ir trijų dienų „faraono“ mylimoji, suteikusi jam netikėtą gerumą – išklausiusi visą netaisyklingą anglų kalba pasakojamą jo gyvenimą, glitų ir klampų nuo geismo, nuodėmų, praradimų ir neišsenkančios aistros patirti dar ir dar, priėmusi jo staiga atsivėrusi gėdingą atvirumą kaip išskirtinę palaimą, kaip būseną, kurioje nerūpi nei priežastys, nei pasekmės, kurią užpildo vienintelis troškimas, kad tai testysi, troškimas, privertęs tave piktoždžiauti netekék, saulele, netekék, jis ir vėl tave apsemia nuo pėdų pırštų iki plaukų svogūnelių pakaušyje ir atrisa lūpas, verčia pasakoti ir pasakoti Husamui, kokia gali būti delnų susiglaudimo malonė, kai vyrai rūpi ne tik tamši saldybė moteriškės kūno, kai susiglaudžia sielos kaip du visatoje klaidžiojantys, pašiurpę, apipešioti, sutrikę paukščiai, sielos, pamiršusios joms suteiktą lyti, neklaušiančios, kodėl susitikto, nežinančios, kiek joms metų, kur vėl nuklys, tik puikiai suvokiančios, kad šitoks apsinuoginimas, kai atsiveri kitam žmogui kaip Dievui – išskirtinė malonė. Mano sielos dide lis audeklas, ant jo galima rašyti, tapyti...

– Kodėl man visa tai pasakoji, Sarai? – Husamas uždega dar vieną smilkalą.

Etažerė

**Justinas Marcinkevičius „Iš natūros“:
eilėraščiai. – Vilnius: Lietuvos rašytoju
sąjungos leidykla, 2013.**

Priglaustą naujają Justino Marcinkevičiaus poezijos rinktinę „Iš natūros“ pradžioje norėjosi sumaišyti su „Carmina minorā“ (2000) – kita dailiai to paties formato poeto knyga, kurios leidime taip pat regimi rašyseros įspaudai. Joje poetas tarsi sau necharakteringas – itin taupus, intymus, prabilięs be žinomos simbolikos ir kreipimosi mūsų vardu. Naujojo leidinio „Iš natūros“ užmojis irgi kuria nedidelę prielaidą, kad joje gali slypėti kas nors poetui nebūdingo. Bet tai tebus smalsumo išprovokuota paklaida, nes rinktinė – pomirtinė, tad ne poetas, bet jos sudarytojas Valentinas Sventickas skaitytojui suteikia progą priartėti prie to, kas intymu (nes liko nepublikuota), akcentuoja ne palikimo svarbą, bet intriguojamą teksto naujumą.

Ši knyga nenuolsta nuo rašytojo kaip pagarbos vertos veiklos sampratos, nes medžiaga jai taip pripažintu poeto rankraščiai, dar „neišdygę eilėraščiai“ – kas rasta privačioje, specifinėje erdvėje – ant kūrejo darbo stalo, o sykiu susiejama su paskutinių išėjimis publikacijomis spaudoje. Veiklos svarba išryškėja ir vizualiniame knygos plane (pateikiamos sąsiuviniai, užrašinėti, kurių spalvos

motyvuoją knygoje vartojoamus trumpinius, nuotraukos, darbo vieta, knygų lentynos), priartinama iš literatūriuose butuose-muziejuose. Tai minėdama nepriekaištauju, nes sprendimas yra tiesiog tiketinės (būtent tokioje aplinkoje nesunku išsiaižduoti bet kurį literatūros klasiką), o knyga išties maloni akiai, mums perteklia tvarkos, šeimynišku mo ir jaukaus buitiškumo akcentą, beje, kokio tikriaisių iš visuomenės asmens lauktume. Visgi „Iš natūros“ man pasirodė tokia knyga, kurią norėtusi vadinti galimybe: ji prisipildžiusi natūralių rašytojiškų abejonių, kad autorius, kuriam paprastumas buvo gero teksto kriterijus („Paprastumas – tai viršukalnė, arba praraja – už jo nei aukštai, nei žemai jau nieko nėra“, p. 128), nepasitiki tik pirmynio išpūdžio ar impulsu galia, o juk apie tai nekart pasirodo ir simbolius linkusi įkūnyti poezija. Publikuojamai eilėraščiai dažnai lydimi autorinių pastabų, keitimų, ir tokios nenuslėptos vietos turi žavesio, nes tekstą galima skaityti keletą kartų: „mano siela nespėja, / užsižiūrėjusi į mirtį / gal net užgirdus jos balsą“ (p. 60). Šalia šių eilucių pridurata: prie „balsą“ esama prierašo „raminant“*. Tod

knyga pozityviajā prasme visiems yra neužbaigta, išties virtusi galimybė – rinktis prasmę, dvejoti, smalsauti. Poeto, kuris ilgą laiką buvo išpareigojės bendruomenei ir kuri jį suformavo (tebeformuoja), neužtikrintumas gali atrodyti ir trikdomai, ir be galo žmogiškai.

Gal todėl „Iš natūros“ pradedama nuo naujausiųjų eilėraščių, kurių ištaros neskamba pozityviai: „atsikėlus blogos nuotaikos / gal koks sapnas buvo užkludes / neatsimenu koks, aišku – blogas / tai ir krinta viskas iš rankų“ (p. 13). Idomu, kad poezijoje aptinkamas džiugesnis nusiteikimas tampa ne „asmeniniu“, o apibendrintu, kitiems atsekičiamu pojūčiu: „tik vienas atsiklaupimas / o kiek švelnumo – paliesk // pats dievas sij rytą braido“ (p. 30). Publikuojamai eilėraščiai nėra temiškai konceptualūs ar išsyk nurodantys „toną“ – tai įvairiausiai kūrybiniai etapais lydėjusiai abejoniu, kladumo, atsitraukimo ir veržimosi lydinys, fiksuojamas nuo 2009-ųjų iki 1986-ųjų. Jų sankaupa leidžia prigluti prie daugelio skaitytojų, nes senesniuose tekstuose rasime „kraugo ir pelenų“, kituose – šiek tiek carminiškos lakonikos arba jų derini: „užsinorėjau duonos / temstancia ranga atsilaužiau / akimirkai pasirodė / kad laikau visą gyvenimą / tai buvo tamsoje“ (p. 96). Taupiai išreikštasis būtiškasis virpulus pabaigos eilutėje išsaugo tai, ką manau esant įtaigiausia poeto kūryboje šiandien.

Estetiškai išleista „Iš natūros“ pratęsia dialogą su Just. Marcinkevičiaus poezija ir siūlo tarpininkaujančių intarpų, kurie gali būti įdomūs ne vien literatūrologams. Kitų inicijuota knyga mums leidžia išvysti šiek tiek kitokį Just. Marcinkevičiaus tekstą.

10 Kūryba

Kazys POŽERA

Piligrimystės prasmės ir žabangai

Poetai visada neiškrapštoma lindi *tiesioginiam eteryje*, imituodami įstaliacijas *poezija gyvai*. Nei kieno nors prašyti, nei užsakyti jie neatlėgda mi viešai košia ir perkošia sielos subtilybės per pasaulio banalybių sietus, nepavargdami daužyti menturiais gyvenimo muštvuje.

Violeta Šoblinskaitė Aleksa aštuntosios poezijos knygos transliaciją iš VšĮ „Kauno laiptai“ užkodavo „margaLapės“ vardu. Gudrus laidos pavadinimas, nes jeigu žiūrovas, klausytojas ar tik skaityojas vietoj žadėto įvairaus gero šioje lektūroje rastų vien šnipštą, tenerūsta – buvo iš anksto išspėtas ne kokios nors *plunksnaLapės* iš pelkynų etimologijomis.

Poetė, tiesą sakant, tokią kliaučių ir nevarinėja. Ji „margaLapėje“ tik dar kartą savo talento gerbėjams ir net prašalaičiams niekdariams patvirtina nežadanti niekur suktį iš *strateginės linijos*, pagrįstos kad ir 2004 m. išleistame rinkinyje „Obuoliai iš meilužių sodo“:

*o eiti reikia niekas neatleis
nuo prievolės šitos nuo beprotybės
visi lig vieno velkasi kelias
duobėm duobėtais ir pilnais tuštybės*
(p. 113)

Éjimas – prievolė. V. Šoblinskaitė Aleksa ir „margaLapėje“ yra nuolatinės kaitos kad ir klaidžiausiai labirintais, neramios piligrimystės sekėja bei garbintoja, iš kurios, beje, anksčiau ar vėliau galima tikėtis *trupučio lauktuvių*: „kažkur ne ten einu, o gal visai / neinu, tik stoviu – adoruoju kelia?“ (p. 65), „vis tiek keliauk: ne kūnu – bent dviašia“ (p. 97), „maldauju: knark, kol aš keliausiu / toli toli už debesų“ (p. 12).

Gyvenimo šauktinių éjimas. Močiutė, nešdavusi vilnų į karšykla Sedoje, Pranciškus, ketinantis išeiti „ganyti tuo kartu / dangaus avelių“, Petronėlę, Sekminių dieną švytsciojanti padurkais per miestelį, procesija, traukianti per Tirkšlius, senikė, per šaltį tipenanti į miestelį „nusipirkti pusryčiams duonos / o duonos neatvežę“, pasivaikščiojimas maumedyne, žodžiai, trepsintys priemeneje, iš kiemo išdūlinantis Pilotas su palyda...

Piligrimystės adoravimo baimingaja nuoskala „margaLapėje“ laikytinas „Sapno svečias“, kuri šioje impresijoje tektų perrašyti ištisai, nes išplėsta iš meistriškai sukonstruotos akvarelės konteksto citata ne ką tepasakyti, nors nagai ir labai jau niežti pabandyti perteikti išgąscio būseną, kai *tēvemūs...* baimės rakinamose lūpose perskyla lyg kirvio net nepaliesta pliauska: *ūkurišesidanguje-teesies...* (p. 36).

Ir, žinoma, geliančiai trapus, kaip per speigą prie Stikso išeinančio Stasio Stacevičiaus žingsnių, suaižantys surakintajį *galbūt* į pavaldumą būčiai prarandantį *gal būt*:

*šalta sidabrinė kartybių taurė išgerta
prieš véją – kaip vienišas stirninas – vakar prieš
véją
ir šiandien prieš véją, o žingsnis retėja, lengvėja –
kad spėtu – gal būt? – pasivyti, kad eitų greta*
(p. 77).

Kokiam nors knebeklinėtojui ne taip jau ir sunku atsekti šio eiléraščio *postscriptuminę* sąsają su autorės improvizacija „Perspėjimas“ Stasio Stacevičiaus eilutėms („Svetimųjų kapinės... Ten smėlynus / moterų sapnuoja eskadronas“) jos knygoje „Obuoliai iš meilužių sodo“, kurioje už anuometės bravados šiandien kyo pranašiškas pragaisties pagaikštis:

*jūs nebuvot ir nebūsit dviese,
būsit mirę, jus žiema praris*
(p. 70)

Mostas iš nebūtų mostui iš nebūties. Tarsi Edgardo Allano Poe šešėlio švystelėjimas sudužusio veidrodžio šukėje, varnėnu už lango švilpaujant „les feuilles mortes se ramassent à la pelle / les souvenirs et les regrets aussi...“

„margaLapė“ – žygeivės, bekompromisio éjimo, beveik tektoninių slinkčių knyga. Jau pirmajame rinkinio eiléraštyje „Perkūnijos vardas“ pėstute keliauja maža mergaitė, „kad būtų žiema paglostyta“, nors tai tik poetinė priedanga mažylės žygiai, nes ji

*užaugusi
i Užnemunę – kaip ir aš –
atsisuka:
ačiū
uz pelenus ir šiukšles,
uz trumpas melo kojas,
uz nusvilusius iki kaulo
mano pirštu atspaudus!*
(p. 8)

Piligriminėje „Obuoliai iš meilužių sodo“ keilinėje darmiai suklostytas ir suglostytas keturiolikos sonetų vėrinys skambėjo Roberto Schumanno „Liederkreis“ bei „Frauenliebe und Leben“ tonacijomis. Tame aistros verpete V. Šoblinskaitės balsas, tobulai valdant stiliaus diafragmą, virpėjo Violetos Urmanavičiūtės-Urmanos užburiančio mecosoprano spalvomis:

*su balto rty spinduliu skalsiu
sutviskusu mums pro langą plyši
mažutė sniegena aštriu balsu
atseikėja gyvenimo kaip kyšio*
(p. 124)

Beveik po dešimtmecio išleistoje „margaLapėje“ tobula keturiolikos sonetų vėrinio mandala be gai-

lesčio suardoma. Iš „Panis Angelicus“ sakralumo užuovėjos, iš dviejų keliaunkų į palaimingą vienatvės stotį suskliaustų delnų – į keturiolikos Kryžiaus kelio stotelį čaižati.

Sulig šauksmu *eime!* V. Šoblinskaitė Aleksa pradeda svaidytis klaustukais tarsi Jacksonas Pollockas, kūrybinio orgazmo apkaitime taškantis dažus ant drobės. Iniršė sakinių išsinarina į skaldomų žodžių slinktis, jos klumpa ir keliasi, virsta viena ant kitos gūdžia fortėpijoninio *crescendo* bangą vienu moje, tame *solo*, kuriam autorė eiléraštyje „Apiskabinkime, lietau“, beviltiškai ilgédamas dueito, kaip antausi įteškia dar vieną *l – sollo*. Disonansų griūtis andainykščiam aistros verpetui, užneštam jausmų varputyno. Pyška kartotės, atbula ranka žiebama į dantis gramatinėms normoms („viena akis – dar *šiapus* aukšto lango“), šios misiterijos tekstą vis perrišant išeities bambagyslėmis.

„margaLapė“ užsklendžiančioje „Skirtyje“ iš visų jėgų trenkiamą durimis taip, kad duženomis nueina visi kaip vienas knygos langų stiklai:

*tada
kai iš tolybių mėlynų
vėl brėsis kontūrai
kuriuos buvai praradus
gal ir sugriši
apvilkta linu
bet veidas bus ne toks
sirdis ne ta –
ir Karalystę rasi nebe tokią
kokia
manei
tau buvo paskirta*
(p. 98)

Visa kita „margaLapėje“ – žavu, pusiau žavu, o kartais vos per ketvirtį žavu. Kad niekas neliktu be lauktuvių, poetė papoteriauja su Pranciškute, užkalba nuo gyvatės įkirtimo, vienur pasišaipo, kur pasigraudena, be jokių mandrybių, *atviru tekstu* pisiautėja eiléraštyje „Bobos“, lyg ketindama perrékti rusų dainos *imperaticos* Irinos Alegrovo slageri „Vsie my baby stiervy“, Nėriai leidžia išnirti ne iš nérinių, bet iš Neries, pakviečia įkišti nosį ne tik į Poezijos pavasario, bet ir jo tesiui užkulisius, paragina skaitytoją pagalvoti, kaip kirčiuojamas žodis „nekaršta“, atspėti, kur savaitės pakrašty žada nuslepsti dvi *šliurės*, viename eiléraštyje padūsauja dėl į laiką išivėlusios klados, nes kaipgi kitaip be nuodémés kitame eiléraštyje suskaldysi Kristijono Donelaičio hegzametro vientisą pirmąjį eilutę į tris, o Jo būtajį laiką nutéksi į mūsų esamajį... Juk kalbėjimas esamuoju laiku – kelionė į esatį. Piligrimystė V. Šoblinskaitės Aleksa stiliumi.

Violeta Šoblinskaitė Aleksa, *margaLapė*: eiléraščiai. – Kaunas: „Kauko laiptai“, 2013.

Petras Venclovas „Peržengti ribą“: mažieji romanai. – Kaunas: „Kauko laiptai“, 2013.

Naujoji Petro Venclovo knyga „Peržengti ribą“ siūlo du romanus, kuriuos susieja ne vienas aspektas, todėl juos norisi aptarti kartu. Autorius nelinkęs delsti, todėl skaitytojas ir veikėjai iškart panardinami į nežinią, kurią privalu iyeikti. Romane „Peržengti ribą. Sankirtos“ gatvėje prie buvusio komunistų partijos atstovo sūnaus Arūno Aimanto priėjusi mergina prisistato netikra seserimi. Ramus, aprūpintas gyvenimas sutrinka ir veikėjui tenka spręsti, ko ir kodėl dar nežinome apie artimuosius, kaip toli gali nueiti jūdvių santykis. Kitame romane „Jauni ir nemirtingi“ Rinaldas Ertis pabunda nežinomoje planete, kurioje vyrauja hedonistinė kultūra, tačiau naujoji diktatorius valdoma visuomenė pasirodo netobula: nelikę tikėjimo, individualumo ir mirties baimės. Šie romanai atrodo kaip reakcija į besiformuojančias vides įtampas, su kuriomis tenka susidurti „naujausiųjų laikų“ žmogui. Tokiam metui įtvirtinti autorui reikšmingas jaunystės aspektas: pirmajame romane veikia trisdesimties dar nesulaukęs banko tarnautojas, o antrajame, turinčiame autiutopijos bruožą, atsiduria planete, kurioje senatvė neegzistuoja.

Abu pasakojimus būtų galima laikyti realistiniais, siekiančiais psichologizmo, tačiau jie užkloti už visa tai svarbesne idėja. Nesunku suprasti, kaip stipriai jos ištvėrės laikosi racionalus autorius, stumdantis mažasias figūrelės ir veikėjams suteikiantis išminties, numatymo galia. Tekstų pasaulis mums atveriamas tarsi savaimė suprantamas – viskas išties apgalvota: skrupulingai įterpiami tikrovės atributai, kurie po kiek laiko (arba ne kauniečiui) neturės reikšmės, keletas šnekamosios kalbos frazių, sudaromos sąlygos atsekti tikslius metus, istorinius faktus, bet... visa tai pasirodo be polėkio, blankai. Vaizduojamoje planete

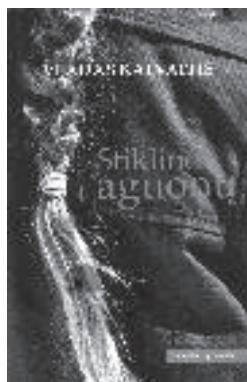
Oikalėje taip pat gausu žemiškojo rekvizito, kuri įterpiant keičiasi tik egzotiškesni pavidalų atspalviai ir faktūros, bet visos jų paskirtys ir įvardijimai išlieka. P. Venclovo proza pagrįsta paviršiniu atpažintumu (tiesiogine analogija), kai pasitikima ne individualizuotu vaizdu ar siužeto linija (ji, regis, užbaigtesnė Arūno Aimanto istorijoje), o numanomai stipresniu jo pamušalu – intelektiniu planu.

Du temiškai skirtinti mažieji romanai sudaro ispūdį, jog kalbama apie artimą negerovės šaltinį. Viena iš juos siejančią kertinių parafrasių: „Dvasia išnyko su dvidešimtuju amžiumi. Liko tik kūnas“ (p. 110). Anksčiau minėta Arūno / Renaldo situacija yra tik prielaida rastis retoriniam humanistiniam susirūpinimui, iškeliančiam universalius kontekstus (Eklezias-tą, totalitarinės sistemos pažeisto asmens gyvybingumą, materializmo išsigalėjimą), kurių svarstymas gobia siužeto judrumą ir personažo sąmonės raidą. Kurdamas idėjinę Oikalę, P. Venclovas, kaip ir įtvirtindamas figūratyvinį pasakojimo lygmenį, ją pridenia atpažystama schema, virstancią diktatorinių valsstybių analogija, po kuria visiškai sunyksta viltys išjausti į svetimos planetos fantastiškumą. Jis lieka tiesiog realistinės, logikai pavaldžios prozos apribuose. Pavyzdžiu, netolerancija Oikalėje kyla iš rasistinių užmačių: „Kadaiše Žemėje buvo atvirkščiai – kuo baltesnė oda, tuo aukštesnė rasė. Netgi Tjolės sakalui nepatiko, kad aš – baltaveidis“ (p. 231). Vieni akcentai pakeičiami kitais (baltaodis atsiduria žaliaodžių gyvenamoje terpeje), ir tai savotiškai „ižemina“ kūrių, nes tenkinamasi tiesmuka imitacija, neieškant savitų sprendimų ar interpretacijos. Išorinę laimę ir nepriklausomybę skleidžiančios nelaisvos, bedvasės visuomenės modelis (tekstuose jis dera žemiskame ir

antiutopiniame pasaulyose), artinamas prie pirmynkičių bendruomenių juslinio būvio, atrodo lyg ir įtikimas, bet numanomas, girdėtas.

Recenzuodamas kitų, ypač jaunesnių autorų kūrybą P. Venclovas ieško blaivaus, tyrinėjančio žvilgsnio. Dėl tokios stokos apskaičiusio ir gyvenimiškos patirties turinčio prozininko kūryboje neverta nuogaštauti. Mažiesiems romanams būdingas žmogiškas prieštaragingumas, išreiškiamas monotoniškais retoriniais klausimais apie pasaulį, tarpusavio santykius. Jais ir surūpiliams daugeliui interpretacijų palanki ribos priėjimo iliuzija. Veikėjus labiausiai stebina tai, kas neatitinka „normos“, pvz., mirties neigimas, sunkiai ižvelgiamas veikėjo saitas tarp darbo (vieša) ir meilės (privatu). Vis dėlto aptakioji peržengtina riba nenutolsta nuo suvokimo, kiek galima žinoti, ką iškvosti iš patiklaus kito. Arba tiesiog kilusios „anarchiškos“ minties: „Jeigu patikėčiau ir imčiausि naujotis išsivaizduojamaja laisve?“ (p. 106). Romanuose „jeigu“ ir lieka „jeigu“, nes ižvalgus Arūnas / Rinaldas pries visa tai geba atsilaikeyti beveik iš karto, apskritai į nieką nejsiausdamas, it eksperimento metu. Kaiplgi kitaip, kai už jaunatviško veikėjo pečių nerimsta kalbus, valdingas pasakotojas: „O kolegijų absolventai – kas iš jų? (...) Kas jiems patikés rimtą darbą? Juk šiuolaikinis jaunimas socialiai subresta gana vėlai, mūsų tévai pasiruošdavo gyventi žymiai anksčiau“ („Peržengti ribą. Sankirtos“, p. 43). Tad galima veikėjo savianalize dveltelėjusi vis turi progų nuslyti į užmarsty.

Produktyvaus kauniečio prozininko tekštų nedrįsciai vadinti parašytais „lengva ranka“, greičiau – ijudusiai laikytis savos taktikos ir tvarkos. Sustyginti, išgryninti. Tik ar keičiamas pasakojimo apvalkalas leidžia P. Venclovo balsui atsiskleisti? Greičiausiai ne kas kartą. Tai gerai parodo du romanus susiejusি knyga, mat individualesnės, skirtintos kalbos ir žiūros dvieluose pasakojimuose šiųk man nepavyko išvysti. Skaitant nesunku pasijusti kaip nepažištamoje planeteje apsistrantiam Rinaldui Erčiu: „Pirštu palietė jo ranką, paskui pridėjo prie oda atrauktu gulto ir pasakė žodį. Rodė į kupolinį skliautą ir vis tarė po žodį“ (p. 149). Koks tas anksčiau negirdėtos, savitos kalbos skambesys, jam ir mums mena tik už teksto likusios nežvelgiamos paraštės.

Vladas Kalvaitis „Stiklinė aguonų“: novelės. – Kaunas: „Kauko laiptai“, 2013.

Šalia P. Venclovo teksto kitoks – skardžiabalsis – pasirodo Vlado Kalvaičio. Jeigu kaskart, aptikusi netikėtą jo žodingumo išraišką, spragtelciau pirštais, neabejoju, iš „Stiklinės aguonų“ išklapsėciu ilgą, gan įmantrių melodiją, kurioje derėtu ir koks tarmiškos dainos pasažas. Bet tada tikriausiai neskaityčiau, o intuityviai mokyčiaus muzikos kalbos. Tod verčiau galvoti apie popierinę „Stiklinę aguonų“, kurioje telpa septyni susisluoksniai apskymai. Juose, regis, išoriškai nieko išskirtinio nėra – kuriams pasakojimai, menantys skirtinges savimonės, skaudžių, veikėjus ugandancių patircių istorijas. V. Kalvaičio tekstas išskiria autentišku kiekvienu veikėjo žvilgsniu, kuris nenuobodus, gyvas, nestokojantis ir humoru.

„Stiklinėje aguonų“ autorius neskatinā tapatintis su veikėjais, palieka mus stebėtojais. Tekstuose priestine tiesa, vertinimu nedvelkia – veikia skirtinti, ne iš karto išryškinami balsai, gal todėl pagalvoji, jog juose esama apgavystės. Tokios, kaip motinos ir ją aplankiusio sūnaus pašnekesyje („Pianistas, arba Vakarai, kurių nebuvu“), kuriame dėmesys vienodai skir-

riamas abiem veikėjams, bet apskymo pabaigoje susiekiama galimybė jūdvių santykį permastyti iš naujo. Apgaulė meistriška, išskina, jog literatūros kūrinys pajęsus atsiverti, atsikurti skaitytojo pastangomis. Tai pralenkia bet kokį autorinį norą išsipasakoti, nes tekstas pradėjo savą gyvenimą. Toks jis išliks. Šis aspektas išties išsimintinas, nes apskymuose nesyk perteikiamas likimo nekaltinantis nuskriaustasis, kuriam artima meninė išgyvenimus metaforizuojanti veikla (Julijos, Eligijaus paveikslai, skulptoriaus, Irtos mylimojo mažieji dirbiniai). Šiuo atveju V. Kalvaičio „Stiklinė aguonų“ tokį pozūrių į ją taip pat įkūnija.

Nė vienam veikėjui sudėtingas gyvenimas nesiūlo kokių nors palengvinančių išeicių. Jų psichologija paženklinta tekste neprikišamai įterpiamų sovietmečio realių – menininko situacijos, kai ideologijai lengviau sakyti „taip“, kad paskui galėtum ištarti savaij „nesutinku“, partizano linijos, tremties, apie kurį kalbėti autorius pasirenka pusbalsiu: pavyzdžiu, „Vélinėse“ Julijos istorija nugirstama iš pokalbio prie kapo. Tai skaudi patirtis, bet nepaliekanči, nepalydė-

ta anapus, reikšmingai pasigirdusi šalia šias dienas primenančių objektų, tik tarp daugelio seniokiškų skundų. Taip ir apskymuose sušvytuojanti išmintis atrodo išsauganti, gyvenimiškai patikima.

Ši tą V. Kalvaitis *supasakina* („Stiklinė aguonų“, „Klyvis“, „Autoportretas“), bet tokiu atveju ne visada išryškėja stiprybė: „Medžių lajose purpūro įvairios paukščių bendruomenės, o jų giedojimas ir čiulbesys lyg šventiška raminanti muzika stumia į priekį, žadėdama tau atverti vis daugiau ir daugiau paslapčių“ („Stiklinė aguonų“, p. 36). Autorius kalba yra natūraliai sodri (kelia kitokį išpūdį nei nūdien kartais žodžiais troškinančio įdomaus ir savito V. Morikino), o ten, kur jis mėgina išprasti stebuklingumo, imama laviruoti tarp autentikos ir patetikos. Galbūt norėta sąmoningai *persijungti* į tokį sakmišką kalbėjimą, tačiau, pažvelgus į visumą, stilistinis nuokrypis pasirodo ne tokis jau skoninges, mat šio autorius tekstuose labiau paveikia pasiteisinęs pasakojimo realumo išpūdis. Kiek priekaištingas ir pernelyg biliūniškas nusiteikimas „Klyvyje“ (skriaudžiant kitą, bet pataikeiant sau) ar „Autoportrete“ žmogaus-gamtos paralelę. Visgi sakmišką apskymą „Stiklinė aguonų“ (beje, tikrai ne veltui tapusi knygos pavadinimu) papildo jautrus, intuityviai ir subtiliai perteiktas meilės ryšys, išmoningos sąsajos – jame atsikartoja kitų knygos tekštų motyvai, o tai tik vienas iš ženklių, jog autorius nesiekia sudaryti vien atsitiktinio rinkinio.

Anotacija kužda, kad V. Kalvaičio „Stiklinėje aguonų“ – sodrūs septyni tradicinė maniera parašyti apskymai, vedantys prie patikrintų vertibių. Skamba abstrakciai, nekvestionuojamai. Jeigu ką nors galėčiau įterpti, rinkčiausis parašyti apie saiką. Gal dėl jo „kas nors amžino“ atsišaukia daug paprasčiau, nei galėčiau.

Neringa BUTNORIŪTĖ

12 Kūryba

Gintarė BERNOTIENĖ

Literatūros empatija ar sarkazmas?

Skaitydama 2013 m. išleistas knygas, dėl amžino stygiaus bibliotekose atidesnei apžvalgai suguliusias gana atsitiktinai, mąsciu ne tiek apie šūmečio instituto aptarimo temą, kiek apie išpūdi, kuris visą mano lektūrą valingai skyrė į dvi dalis: senojo ir naujo pobūdžio. Priklausymą joms galėjau spėti net neatsvertusi, pagal autorų pavardes, o gilesnė takoskyra iškilo etinėje, plačiau žvelgiant, netgi visuomeninėje plotmėje. Šį kartą skiriamajį žymenį ivardijau tvariaja biliūniškos tradicijos liekana – gailesčiu. Tikiuosi, už centriū etinio vertinimo liko vietas ir estetiniams.

Romualdo Granausko „Šventųjų gyvenimuose“ jis sieja žmogų, dar neatbusus nuo kolchozinės subendrinto ir nusavinto gyvenimo moralės, ir jo gyvulį – per atjautą, gyvasties vertės jutimą kontrastuojuant su totaliu žmoniškumu naikinimu. Būtent etiniu jo gelounį R. Granauskas palidija mažųjų šventųjų gyvenimuose, o autobiografiskai – „Išvarytųjų“, „Pasijose pagal Joną“. Novelėje cituojami Jono Strielkūno eilėraščiai jaunam „modeliniams skaitytojui“ liktų gana uždari ir nebyliūs dėl epochinės nutylėjimų tradicijos, kurią R. Granauskas iškaito iš savosios patirties atitikimo perspektyvos. Tik „Šventųjų gyvenimams“ laiko distancija teikia magnifikuojančią ir apibendrinančią, o daugumai „Išvarytųjų“ novelių – susmulkėjimo, persiduandžio ir teksto kokybei, pojūtį.

Su „gailestingaja“ lietuvių literatūros tradicija ryškiai kontrastuoja Undinės Radzevičiūtės knyga „Žuvys ir drakonai“. Čia vaizduojamos šeimos santykų modelis skleidžia postindustrinio pasaulio prakticizmą, šaltį ir racionalų tikslungumą, o šeimos ryšiai tokiai atomizuoti individų bendruomenei veikiai trukdo. Tik romano pabaigoje autorė deda valingą tašką iki, atrodo, *ad infinitum* ištęsto mozaikinėje anekdotinių situacijų serijoje (tokia struktūra dominuoja „ne kiniškoje“ šio dvieju siužetinių linijų romano dalyje), atgręždamas tekstą į iki tol tik paneigiamą vertybinių hierarchinių žmogiškiųjų santykų matmenį. Nuobodulys ir veržlus tikslungumas, informacija ir esimas suduriams kaip skirtinges ištikusios ar pasirinktos egzistencinės personažų strategijos. Kandus ir taiklus humoras apnuogina atmintinai nuvokiamų situacijų kartotę ir skaudžią neišvengiamybę, tad minėti situacijų romano forma turinio atžvilgiu atrodo gerai motyvuota, nors kalbinės gyvybės klausimu galima būtų ginčytis – ar tai su nauja gyvensena, mąstymo greičiu ir lygia greta inercija susijusi raiška, ar vis dėlto galima būtų tikėtis jautresnio nei ramentas lietuviškos sintaksės žingsnio U. Radzevičiūtės tekste.

Leonardo Gutausko trumposios prozos „Fragmentai“ nustebina pakitusia pasakojimo ritmika, lėtais skainių periodais, nuo kurių dvelkia ramus susitaikymas, o persekiojęs atminties diktatas virsta kartotų, ištikimesniams skaitytojui žinomu veik „molekuliniu“ temu rožiniu. Ši elegiškos nuotaikos ir susitaikancio atsišveikinimo persmelkta iš smulkij L. Gutausko eilėraščiu atplaišus impulsus semianti proza – dažninius rašytojo žodynas, lėtoji literatūra – pustonių, perrašų ir tik kai kada išoriškai ekspresyvių gilių dramatiškų išgyvenimų išsklaida.

Ramutės Skučaitės „Tamsiai ir šviesiai matys“ tarp sklandžių eiliavimų pasislepia skaudžios patirtys, kurių sukonkretina proziniai interpalai (keista buvo skaiti gabaliuką apie telefono numerį, ryškiai primenantį analogišką Juditos Vaičiūnaitės fragmentą iš „Vaikystės veidrodė“ – bet gal taip klostosi jau archetipiniai nebylios kaip skaičiai praeities vaizdiniai, pasimetę tarp numerių ir numerologijos). Siūmetė poezija nenoromis persa išvadą apie anonimizuojantį silabotonikos pobūdį: atskirti R. Skučaitę nuo Algimanto Mikutos „Kelininko“ įmanu ir iš kelių eilėraščių, tačiau paskui juos driekiasi ir kažoks normatyvinis temų kadastras.

Stipriai individualizuota, bet gimininingą poetiką jutau skaitydama Valdo Gedgaudo ir Viktoro Rudžiansko eilėraščius. V. Rudžiansko „Vienas“ vaizdinijai at-

rakinti iš pradžių mano žodyno nepakako, spėju, kad dėl to buvo kaltas suvokėjos nekantrumas bei autorių reikšmių neapibrėžumas tarsi traukiant šaknį ar operuojant moduliais, kai visą laiką tikrini, ar bus pliusas, ar minusas. Siurrealistinė, *onirinė* vaizdinija ir su mirtimi sutapę marinistiniai arba, priesingai, dykumiiniai V. Rudžiansko peizažai siekiasi su tuo pačiu nepa-neigiamu krikščioniškuoju pasakojimu, smarkiai deformuotu, iš Žuvies ženklo V. Rudžianskui virtusiu žuvies griaučiais, kurių tvirtumas išmeginamas mirtimi.

V. Gedgaudo sugrįžimas prie krikščionybės ženklu, kuriuos jis sakė per stipriai paneigės ir dėl to atkentėjės, šia paties sudaryta priesmirtine, bet faktiškai – jau pirminte tikslios kompozicijos (taip pat ir vizualinės) knyga vertai pavadinčios precizišku poetiniu darbu. „Stiprėjancioje juodoje“ iš skeptiško kario povyzo lukštenasi Bacho prelūdu rėkiantysis Dievui, kančios išrankiai, čia pat tykanti mirtis, tikslios kaip negatyve, o knygos viršelyje graduotos ir išsunktos achromatinės spalvos kuria beatodairiškam, nebenukeliamam atsakymui „Taip ar ne“ brestančią itampą. V. Gedgaudui mirtis duoda teisę, kaip žydų humore, kraštiniam antisentimentalumui, ir maišo čia daugiau, nei Gycio Norvilo „Išlydžių zonose“. V. Gedgaudo maištas prieš save – egzistencinis pasidavimas, nuolankumas, tylus gyvenimo pripažinimas jo jau atsisakius – švelniai, „beveik kaip liepą Nidoje“.

Emigrantų poezių deramu lygiu atstovauja Diana Šarakauskaitė su rinkiniu „Septyni galeestingumo darbai kūnui“. Kaip ir Dalios Staponkutės esė knygoje „Lietumi prieš saulę“, čia labai detaliai išsižūrėta į bendrumo ir ryšių su tévyne nyksmą, patiriamą moters-motinos einant skaudžiaja XX a. istorijos briauna. D. Šarakauskaitės poezijoje nėra likimų uždarumo. Eilėraštyje „Emigrantų sutartinė dviem balsais su potu Li-Young Lee“, kurio epigrafas – kinų politinio emigranto šeimoje gimusio žinomo Amerikos poeto eilutės, pilkoji žmonių masė, košiama istorijos šukų, sustoja į vieną gretą: tai tremtiniai, kaliniai, partizanai, emigravusieji. Jų, beteisių paklusniųjų, likimo bendruumas ir tradicinės vienijimasis su tévynės kūnų vaizduojamas kaip grikių akių žiedų legionas po mirties, valsstybė dausose ir po žemėmis. D. Šarakauskaitė stipriai jaučia archetipinį vėlių – tautos dvasinio bendrumo ir amžinatvės – lauką, iš čia ir ta augalinės tvermės įdavinto kraštovaizdžio perspektiva juntant tekštūrinį emigracinių atsiskyrimą. D. Šarakauskaitė originaliai supina etninį ir šiuolaikinių aprangos ir namų apyvokos daikų paveldą, iš jo išaugindama esminę drabužių kaip kūnų išnarą ir plikos, su vieta vis skaudžiau atsisveikinčios dviemos skirčių. Atskirti nuo gimtinės autorė vadina peltakiu, liaudišku rankų darbo ornamentu, gaunamu ištraukiant audinęsi siūlą. Išisskaidymas, išsitekstūravimas, išskalbtu ir šaltyje suledėjusių drabužių lyg skylynčių perpus išnarą, adata sukabinamo audinio kaip padalytos, atskirtos, nebetinkamos ir dabarties neatiinkančios praeities dygsniavimas, lytėjimas, lydėjimas iki pat žemės, kurion leidžiantis nerandama pragaro – tik margavardė floras jūra, tik augališka seserystė, kai visa kita jau tyli, o mažasias asmenines istorijas apie tave byloja vien daiktai ir kraštovaizdis. Mackiška jos marių simbolika – skendimo, ištripimo, išnykimo, pagaliau – ir didžiulio atstumo, svetimon žemén perkelto gyvenimo drobės simbolika. Dangaus ir vandenų plokštumos tarsi elektrolizés aparatu katodas ir anodas skaido egzodo proceso elementarijasias daleles, o atvirščią, telkiančią galią toje pat išsivaizduojamoje plotmėje atlieka siuvėja – moteris, venomis įvertomis adatomis sukabinanti debesų kraštelius su iščiomis, kad žuvusieji būtų atgimdyti. Stipri moteriškoji vaizdinija, perimti archetipai, skaudžiaibiausis nesentimentalus jų tinklas autorei stebint, kaip ir eilėraštis, ir kasdienė kalba svetimybeje virsta tik žodžių pratybomis.

Pirmai Kristinos Gudonytės biografinės-dokumentinės prozos knyga „Karta nuo Sibiro“ literatūriskai nė-

ra nepriekaištinga (ir samoningai į aukštąjį literatūrą netaiko), bet turtinga taiklių patriotinės savivokos akcentų, tad galėtų būti siūloma Patriotų premija. (Bent jau Petro Venclovo romaną „Peržengti ribą“, kuriame partizanai vaizduojami pagal „Niekas nenorėjo mirti“ schemą, tikrai nukonkuruotų.) Tai gana buitiškas, į panoraminę tragedijos apžvalgą nepretenduojantis pasakojimas apie šeimos išlikimą, parašytas Altajaus tremtinės dukters vardu, pagal komunikacinę strategiją – bendruomeninės kaimiškosios kultūros produktas, vietomis bravūriškas, siekiantis aktyvaus kontakto su skaitoju. Situaciją atpažinimui palegvinti per laiką ir epochas brėžiamos jungtys (palyginimai, šnekamoji, žemoji leksika, žargonas, dabartinių technikos pasiekimų analogijos) komplikuoją stabilią naratoriaus figūrą (tai jis – trijų mėnesių į transportuoti paruoštą ryšulį susuktas kūdikis, tai jo motina, tai jos dukra), bet artėdama prie knygos pabaigos šią painiaivą autorė išnauja doja ir kompoziciškai iprasmina. Kaip ir Rūtos Šepetys romanui „Tarp pilkų debesų“, gero redaktoriaus ranka būtų padėjusi ir šiai, tačiau prasilenkimai čia ne faktiniai (iš tokijų galima paminėti tik epizodą su posakiu *milo nie milo, kupil, kušat' nado*, pritaikytą muilui), o leksiniai, liudijantys autorės nepatyrimą (gretinimai to laiko Sibiras ir šiuolaikinės Vytauto Kernagio dainos atliepia masinės kultūros suprantamumo horizontą).

Tremties fenomeną tyrinėjantys psychologai teigia, kad tremtiniai vaikų karta stipriau išgyvena su juo susijusius atskirtumo, svetimumo jausmus. Šiame romane yra puikų vaiko sąmonė suvoktu bendrystės su tévynė formulių, traumos kaip moralinio visuomenės ryšio liudijimų – „vandeniu mes visgi SUSISIEKIAME! Ir kai maža skendau Čaryše, mane išgelbėjo Lietuvos vanduo. Neatidavé Čaryšui, ir viskas“ (p. 79), ir paradoksalių, bet realaus gyvenimo padiktuotų išvadų apie Altajuje išgątą laisvę, ir tremtiniam būdingų nuostatų – „išliksim kaip rūsis, jei ne-išliksim kaip individai“, būsenų: „Pavirsk drugelio lėliuke, žiemine muse, sekliuke, o geriausiai – aguonos grūdu. Visą savo turėtą žmogiškumą *suzipink* į aguonos grūdelį, būsi nepazeidžiamas. Surink save grūdelin ir tūnok Jame. Jei žūsi – nė nepajusi, o jei kada pašvies saulę ar palis, jei kada atsils – grūdelis išbrinks ir sudygus. O juk taip dar nebuvo, kad iš aguonos grūdelio išdygtu dīlgélė ar kietis“ (p. 113-114). Rizika nebebebūti, tačiau išsaugoti žmogiškumą ir kada nors vėl atgimti romane atsiranda iš kalinio tévo patirties, bet, šiuo aspektu nagrinėjusi Gedimino Jokimaičio, L. Gutausko, latvio Knuto Skujenieko poeziją, galiu patikinti, kad tai bendresnių reiškinių aspektai: saviprojekcija į augališką paradigmą rodo permanentinę situaciją, kurioje atsidūrusių neskirta rinktis ir aktyviai veikti, o vidinė transformacija ji ištinka kaip metamorfozė, kai pasipriešinti visiškai neįmanoma (Skujeniekas rašė: „Kada mirties kultuvės pelenai žemė kloja, / Kai karšta tyre išteka akmuo, / Tu sudrebi staiga. Tu stojesi. / Tu išdygsti. Tampi žiedu“²²). Toks perejimas į dar labiau smurtui neatsparą augališką tapatumą pabrėžia iš esmės kitokį atsaką prievertai. Ši gyvenimo istorijos pasakojimą lydinciai pozityviais patirties akcentais (išlikta, užsigrūdinta, išugdyta valia, darbštumas, stipri tévynės meilė ir jos ilgesys) autorė teigia istorijos ir atminties téstimumą per kartų ryšį ir giliųjų tapatybės klostymą, kuriam įpareigoja tavo protėvių praeitis. Besigilinančiesiems į sovietmečio problematiką bus įdomus paliudijimas apie alegorinius Naujuju metų karnavalą Altajuje personazus: Tingini, Darbą, Melagi, Šviesą, Teisybę, Darbštumą, dar iš smagiuju pasąžu: „Šiandien nesuprantu, kaip, iš kur mano tévelis gaudavo ir geltonosios literatūros, už kurią iš Sibiro būtų turėjė ištremt jau tiesiai į Mėnulį. Gaudavom vienai nakčiai Solženyciną, Bulgakovą, Nabokovą“ (p. 118).

Kita – žaidžiančiosios, estetizujančios poezijos – pora, Aidas Marcėnas ir Kęstutis Navakas, siemet pateikia jiems derėtino lygio rinkinius, iš kurių man vis dėlto įdomesnis 50 meilės laiškų formato ir firminio T. S. Butkaus dizaino K. Navako „Lorelei“, ypač tie eilėraščiai, kuriuose nelieta romantiškų ornamentų ir nevarginia iš anksčiau pakyrėjusi autorius bravada. Taip, naujojo Henriko Radausko stiliaus operetiškai konditerinį perspaustą eiliu anturažą, žinomus sceno-

vaizdžius ir numanomas žaidimo taisykles galima teisinti klišiniai meilės temos ruošiniais. Knigos visumai istoriniai poetiniai inkliuzai, kurių vertimų prabai tegalių linkčioti, nes neturiu kompetencijos daugumos jų profesionaliai vertinti, yra, viena vertus, nemenka pasipirtis K. Navakui – rinkinio „Lorelei“ autorui, kita vertus, jie yra horizontas, kurį trūks plyš reikia pranokti. Tiesiog laiko dyviosios taip presuponuota. Poetikos atžvilgiu mane labiausiai domina tie K. Navako eilėraščiai, kuriuose justi išraiškos naujumas. Prozos antraktai kompoziciskai atstoja eilėraščių komentarus ar, sekant K. Navako laiškų-žirafų išpuodžiu, neišsenkančius postscriptumus, tik žaidybės nuostata kartais juos prilygina eilėraščių tekstams, tada metadistančių dingsta, ir tai nėra blogai. Tai eilių knyga, išgaunanti romano ritmą su kulminaciniem netikrumo pauzėmis, subtiliomis stilizacijomis, savo ir versto teksto jungtimis ir mistifikacijomis, literatūros pasaulio personažų susitikimų tirštais puslapiais. Nusiteikusiesiems žaisti ir kategorijų maišalyneje filologiskai taikliai *nusigrybauti* K. Navako knyga neturėtų pabosti.

A. Marcénas „Tuščia jo“ pakibęs deramame lygmenyje, tačiau kažko iš esmės naujo šis rinkinys neskleidžia. Iš „Sakiniu“ patyrus, kaip stipriai A. Marcénas maštymą kreipia susimbolinti jo knygų pavadinimai, kaip jie išiterpta tarp tikrovės ženklu ir vidinio vyksmo tarsi spektrą laužiančios prizmės, ir šią knygą skaiciuojant ylgyssiuvinėtą pastoviaisiais AM savivokos formantais, per kuriuos autorius valia srūva eilėraštis – aidas, abreviatura AM, šulinys, dėvėti, pasauliai ir dar daug kitų auto-referentiškų nuorodų. Autoreferentiškumas ir tu pačių motyvų kartotė primena nesustabdoma Eduardo Mieželaičio poezijos srautą, eilėraštyje „Per akis“ – net Justiną Marcinkevičių, ką jau sakyti apie panašumą į Tomą Venclovą. Ir štai čia atėjo mintis, kaip reikėtų vertinti A. Marcéną – kaip gera stilistą, pastišininką, ir ciklas Lioginui Šepkai tai puikiai liudija. Žaidybinės manieros, paklūstančių poetinių formų, lengvo atsainumo suvartant kasdienę kalbą ir barokiškus debesis neįvertinti neimanoma.

Apibūdinimo taiklumu A. Marcénas poezią pranoksta „menkosios eseistikos“ „Sakiniai“ – charakteristikos tikslios, įžeidžios, provokatyvios, tekstiškai priekabiai motyvuotos, tad skaityti tikrai įdomu. Greitindama „Sakiniai“ su kitomis eseistinėmis šių metų literatūros metarefleksijų knygomis (Viktorijos Daujotytės „Lašas poezijs“ ir Donaldo Kajoko „Lapės gaudymas“), nedvejodama balsuočiai už A. Marcéną. V. Daujotytės literatūrinės sankabos kai kur atrodo abejotinos (Paulius Širvys ir Šatrijos Ragana), įmanomas tik visa galva empatiškai pamirus į literatūros universumą, pati knyga, galima atpažinti, atsiradusi iš likusių „darbinii“ tekstu. Interpretuojant poezią gilesni dalykai šiose esė atsiveria iš intonacijos stebėjimų, melodikos vingių – to smulkiojo poezijos arsenalo, kuris dažnai lieka už dėmesio ribų. Imponuoja regos lauke nuolat esanti tautos kultūros problema, kurių humanitarinėje erdvėje vis daugėja ignorancijos, nors vis ta pati perkonstruojama lituanistikos temų mitologija nenuoja. Profesorė palaiko pozityviajā kultūros programą – iki pat Rimvydo Stankevičiaus, Gintaro Bleizgio, grindžia ją (iš dalies) savotišku lojalumu iškilimoms figūroms. Kyla klausimas, ar tai yra poezijos matas, ar lašas? D. Kajokas panasių į A. Marcéną daro jo kliovimasis sava ir vis pakartoja pasaule suvokimo samprata, jau virstantia *circulus vitiosus*. Neneigu stipraus tokios regos žavesio, bet poezijos ir laikysebos guru tapusius autorių receptuojamos literatūros lauke šypsningai šviečia nepakanta kitaminčiams – o ypač juos vertinantiesiems. Kita vertus, D. Kajokas mastymu apie tai, kaip kūrinio sinergetikai svarbu estetiniu naujumu nepažeisti etinių ištarties ribų, brėžia ir geidžiamą takoskyrą.

Vienoje glaustoje pastaboję apie Danutę Kalinauskaitę A. Marcénas sako, kad ji rašo a. a. téveliui, a. a. mamytei ir a. a. Giedrai Radvilavičiutei. Su aiškiu numanoma išlyga, bet ta pačia apibendrinimo jėga galima tarti ir apie šiųmetį Jono Kalinausko poezijos rinkinį „Mano sodo vagis“, matyt ji toje pat gaišescio ar sarkazmo žymėtoje kartu perskyroje, kuri vis dėlto ryškiausia prozoje. Sentimentalios vertybės – atmiminai, gintu vietu trauka it nusikaltėliui, atidus gamtastebio

žvilgsnis per žolių stagarus apgręžus laiką – „būtajame karstiniame laike“. Atrodo, kad iš 2012 m. Gintaro Bleizgio knygos „Sodas“ eilėraščio „Bendrysės kiemas“ (vokiškai kapinės, Friedhof) per J. Kalinausko Pajevonio kapinaičių inspiruotą poeziją vilnija supratimas, kad kaip bendruomenė esam tiek, kiek atsimenam vieni kitų gyvenimus, nutikimus, gebam sapnuoti ar retrospektyviai išgyventi tą pačią žemę palietusias istorijas – šitam testimoniui jausmui ir paskirtas tavo tuščią sodą lankanti (sapnų) vagi ir brangiausią tavo giminę pagarbinantis J. Kalinausko rinkinys. Kaunietai apylankės dar pritrauktu ir Gycio Padegimo Kauno dramos teatre 1982 m. pastatyta kultinė Thorntonto Wilderio „Mūsų miestelis“, subtiliai funkcionuoja ir kiti kultūriniai kartos intertekstai.

Krikščioniškosios poezijos pora (Antano Gailiaus „Penkiapédžio sugržimas“ ir Gražinos Cieškaitės „Žodžiai kaip stigmos“) tvirtina dar ir aukštąjį eiliavimo kanoną. Ne vien forma, bet ir tematika riboja autorių saviraiską: A. Gailiaus sonetai arti šloviniimo, todėl patetiški, patosiški, nuspėjamo neklaidingumo, sonetų vainikui sttinga gal tik individualesnės kalbos, personalizmo, o eilėraštis apie penkiapédžio išeijimą radikaliuojuoja T. Venclovos ritmo ir kalbos išganystę: „bet nebéra nei ritmo, nei tiesos.“ Eilėdara čia yra ir vertybinių orientacijos manifestacija, sąmoningai apsisprendus likti saugioje tradicijos teritorijoje, bet nevegiant ir ekskursų. G. Cieškaitės eilėraščiai skleidžia romanišką Visatos architektūros sunkį, tenkantį Poetui (išskirtinis eilėraštis „Mišios Georgui Trakliui“), ir stingsta kaskart kitomis tu pačių konceptų vaizdinėmis kristalinacijomis, tykant formulių schematizmą miešiant sklandžia kalba, takia poetine energija, kuri į sunkiasvorę lyriką palyginus su kitais G. Cieškaitės rinkiniais, ilieja nemaža jausmo. Metafizinių vaizduotės išsklaida („Metafizinius daiktus darai iš bekalbės tylos“), paneigianti nūdienėje kultūroje dominuojantį empirinį realizmą, G. Cieškaitės poeziijoje yra vertinga kaip išgryninto antijutiminio kultūros tipo tasa, šiai laikais anachroniška.

Laimos Kreivytės 38 eilėraščių knygėlė „Sapfo skai(s)tykla“ pastarajį sakinį patvirtintų su kaupu ir programiniu eilėraščiu „po maironio“, ir blasfeminiu „ašara Horo aky“ ir „malda už teisingą reprodukciją“ – E. Mieželaičio „Žmogaus“ ir Šventojo Raštoto parodia. Iš visų jėgų užsimota steigti politikorektišką globalistinių individualumų – dėl homoseksualų teisių nusikratyti tėvynės, Dievo, didžiųjų pasakojimų. „Sapfo skai(s)tykla“ – visų pirma sociokultūrinis ivyjis, nors eilėraštis apie lentynoje susiglaudusias knygų autorei gėdos nedaro.

Kūriniui vis dažniau virstant tiesiog tekstu, klestint skirtingo pasaulėžiūrinėms pozicijoms, stilių įvairovei, žanru difuzijai, rimtai klausiant, ar jau įžengėme į postliteratūros fazę, šiųmetės lietuvių literatūros marginas siūlo nesukultūrintos pievos greta prekybos centro atliekų aikštėlės analogiją. Invazinės rūšys užima ekologines nišas (pvz., U. Radzevičiūtės „Žuvys ir drakonai“ ironiškai šypsos, kad lietuvių literatūroje stokotoji chinoiserie dėl leidėjų neatidumo korektūrai bent keliolikoje vietų lieka dar sunkiau atpažistamas, tai – svetimas, raidžių kratinys), tačiau esminės kultūrinės sąsparos išlieka – sarkazmo ir gailescio / lukšto ir šarvo dichotomija išsišprendžia patekus į betoninę sachta, meditacine dykumą ar palatos vienutei, ir skepsi, au-toironija, aštrų cinizmą bemat nuo piramidės pagrindo ant smaigalio pastato egzistencinio konflikto sprendinys. Kaip sako U. Radzevičiūtė, viso misionierius gyvenimo per maža, kad kinai pakeistų savo sampratą apie peizažą. Lietuviai – taip pat.

¹ Iškalbų foną knygoms aptarti kasmet teikia Sausio 13-osios ir Vasario 16-osios datos, kurių proga žiniasklaida stipriau ar silpniau eskaluoja nacionalizmo klausimą. Simptomiską ir pasikartojantį ideologinį šių debatų įdara aptariai Arūnas Vyžintas, in: Artūras Vyžintas, „Neblestantys Kremliaus kino apžavalai, arba sena propaganda su nauju padažu: kaip sovietinių filmų „Niekas nenorejo mirti“ iki siol plauna visuomenės smegenis“, *Kultūros barai*, 2013, Nr. 12, p. 50-57.

² Eilėraščio „Vienga metamorfoze“ („Vienintelė metamorfoze“) citata: „Kad nes pelni vieniam augsnklas, / Kad karst putri iztek akmens ciets, / Tu pks nodrebi. Tu slejies kjs. / Tu izdgsti. Tu esi kuvis zieds.“ (21, 72). (Vertimas mano, – G. B.)

Privati teritorija

Jurgis GIMBERIS

...Liuturas mane *subalamūtijo*: „ir staiga toji būtybė atvirumo akimirkai tau sako, kad jai atrodo, jog ją apkeitė gimdymo namuose“... aš ir žūriu, kad kartais man labai painu gyventi; arba, sakytim, neparanku; arba nesuprantama; man nesuprantama gyventi, nes aš – ne aš; aš pasimetęs; aš pasimetęs tarp žmonių, aš pasimetęs tarp žvaigždžių, aš pasimetęs tarp savo minčių, tarp savęs ir tojo kito; ir viskas per tai, kad kažkas gimdymo namuose mane sukeitė; ir mat jį šimtas, aš taip manyčiau – aš man visai ne galvoj, jeigu iš tikrujų aš ne tas; bet yra viena kebeknė, kaip sako Aleksas, yra kebeknė, broli mano, mokesčių mokėtėjau; matai, tais laikais, kai aš gimiau, mamos gimdydavo savo namuose ir savo lovose; bet ar dėl to lengviau?..

...yra tokų raštų, kurie parašyti lyg ir dailyrasciu ar net kompiuteriu, bet kaip su vištosa koja; pagavai minti?..

...ištarui, kad anglai (britai) yra kilę iš suvalkiečių: tyrinėdamas kompiuterį, pastebėjau užrašą „shutting down“; o suvalkiečiai sako „sutyk (prasme – sutink) iš čia“!.. bisikl neatitinka šitas „down“ ir „iš čia“, ale, manau, kol kas *macys...*

...jeigu esu sakęs, tai priminsiu, kad neužmirštam: jei tavęs paklaustų, kokia *fanera* geriausia, sakyk – žalia...

...kitą kartą norėtum sakyti „jeigu jūs manęs paklaustumėt“, o niekas neklaušias; tai sakai neklaušiamas; ir tiek pripaistai, kad beveik supranti, kodėl neklaušė; vis tiek – kažkaip ižieidu...

...paaiskinti, kodėl yra blogai, lengva; sunku – tomis sąlygomis gyventi; neprisimenu, kas tai yra pasakęs, bet visiškai su tuo sutinku; o aiškiniai tai žinia kas – bet kuris iš premjerų ir juos lydintieji asmenys...

...be konteksto labai smagiai skamba:koks skirtumas, kas kur pasodintas?“ A. Marinina

....naujausi tyrimai rodo, kad gyvybė galėjo prasidėti Marse, o tik paskui atkeliauti į Žemę, taigi iš esmés mes – marsiečiai“; jūs kaip sau norit, o aš – iš Šančių...

...jeigu „priėjo prie nuomonės“, tai – „laikesi už kitos nuomonės“; tokia mano nuomonė...

... „netvarka“ – tai suardyta tvarka, o „betvarė“ – prigimtinė struktūra...

...Mariuka sako: „Tu neskaityk, o grožekis“; dar anūkės pamokytas pats sau galėčiau pasakyti apie moteris: „Tu negeisk pačiupinėti, o grožekis“...

...dažnai vieną kitą žodį pasakai tik tam, kad tavo kalba gražiau skambėtų, o žiūrėk – vienas kitas ima ir užypyksta, kaip sakoma, užsigauna...

...kai rašytojas, kalbėdamas per televiziją ar iš tribinūs, padeda sau mimika ir gestais, tai taip graudu ir miela, kad nors atimk iš jo sertifikatą...

...sušiečkavojam dieną į daugybę smulkių epizodelių, kad jos ir nelieka; tai jau ne diena, o kažkokia mišrainė...

...jei pasakyčiau, kad „Europos Sajunga“ man panaši į didelę aferą, gentainiai akmenimis užmetytų; todėl nesakysiu (2013)...

14 Vilniaus langas

Andrius JAKUČIŪNAS

899

Romualdo RAKAUSKO nuotrauka

Tiek mūsų leidinio numerių pasirodė iki šios dienos. Šiandien, – mano, o gal ir jūsų nuostabai, – pasirodo devynišimtasis.

Tai kraupiai, nesuvokiamai daug, – negaliu to skaičiaus aprépti, velyvą vakarą žengdamas Trakų gatve, kuria lėtai ir iškilmingai rieda dviratis, pasukui dingsta sutemose kažkur už buvusios kepurių parduotuvės. Niekada neprisikasiu iki to, ką tas skaičius iš tikrųjų sako, ką apima, kokios tame prakaito ir kultūros proporcijos, – lygiai kaip niekada nesužinosiu, iš kur tas dviratis išvažiavo ir ką pasiekė, nors jo paliktas rėžis šiltos žiemos rūke kone apčiuopamas – beveik siūlas.

Tas skaičius niekada man neatsiskleis, nes skaičiai ne gėlės, jie ne žydi, o iškrinta (ypač žaidžiant kauliukais), – jis yra, bet tuo pačiu metu ir nėra, todėl vaikyklis jis nesivaikęs, vartydamas senus žurnalus, laikraščius. Nuo A. Drilingos ar tuo labiau koks Laimono Inio redaktoriavimo laikų nūdieną skiria daugiau negu amžinybė, mažiausiai 600 numerių man yra tolina ir menkai tepažįstama istorija, kažkokia pasaka – perprasti laiko bégsmo ir kismo neįmanoma, kaip ir paragauti šimtų tūkstančių mėsainių, kurie pagaminami šio pasaulio greitojo maisto restoranuose, kaip neišeis perprasti angliai rūgštės burbuliukų, siūteliais išsidraikiusių kokakolos stiklinėje; lieka vien rutina ir laukimas, – ir tai guodžia, nes ir visa žurnalistika, kitaip, negu ją kartais norima pavaizduoti, yra rutina ir laukimas, – net jei visi jaučia, jog niekas neateis, negali ateiti. (Todėl paprastai nekyla abejonių, kad laukiamie Godo.)

Kad ir kaip ten būtų, istorija (šiuo atveju ji įvilkta į skaičių 900) nėra užuoglauda, slėptuvė, nes ji nuo nieko nepasago ir net niekam neįpareigoja. Kitados kultinis sovietinis žurnalas žlugo, neprieklausomoje Lietuvoje leidžiamas irgi sulaukė liūdnio galo. Ar šitokia lemčia laukia ir šio, prieš beveik dešimtį metų prisikėlusio „Nemuno“ savaitraščio, kuriame jau kuris laikas ir aš sukinėjuosi? Matyt, taip – pasaulyje nieko nėra amžino, o spauda – vienas netvariausiai, be pėdsako bet kurią akimirką galinčių išnykti dalykų.

Rietuvės ydingo (nors ne visada, ne tik) turinio, neįmanomai daug dvejonių ir pastangų, abejotinos

garbės, niekdarių įtūžio, pinigų stygiaus, vilties. Vilnies, kuri net nelabai susijusi su laikraščiu, dygstančios iš po žemės, tarytum regint iš vienos epochos vėjo atnešto (ir turbūt į kitą epochą genamo) ledų popierėlio skrydį Katedros aikštėje. Arba kur nors Laisvės alėjoje, – jei taip maloniu kauniečių ausiai.

Ką išgyvenau per tuos ankstyvų rytmecią (nes tekėdavo keltis pabaigti straipsnių) metus, kuriuos praleidau kaip „Nemuno“ korespondentas?

Apimdamo jausmas, jog viskas, kas pasakoma, – o pasakyta daug, net per daug, kad galėčiau apie tai kalbėti kaip apie visumą, – téra kažko, kas iš principo negali būti apčiuopta ir net nelytėtina, dėlionė, mozaika, kuri vis tiek niekuomet nebus sudėta, nes neįmanoma sudėti nieko iš nieko. Kitą akimirką rodési, kad ir tai beprasmiška, kad pats nesamos dėlio-

nės dėliojimas yra įžūlybė, šventvagiavimas, gaišatis, kvailystė, klaida – kad, užuot dėliojus, dera palikti procesą savieigai, reikalai juk patys žino, kaip jiems klotis, nepražus.

(Anadien supratau, kad laikas, praleistas rašant publicistiką spaudai, lygintinas nebent su pragertu laiku, skirtumas tas, jog gerdami autentiškai ir tiesiogiai išgyvendavome pasaulio pilnatvę, o rašydami tekstu spaudai angažuojamės dažniausiai ties tuo, kas iš esmės nesvarbu – arba netrukus taps nesvarbu.)

Ar šios pastabos nėra pernelyg depresyvios, netinkančios šia iškilia ir garbinga, kaip kai kas tikrai pasakytu, „proga“? Juk devynišimtasis numeris – nebloba galimybė susirinkti ir pašurmulioti.

Galbūt ir taip, mano mintis neretai būna linkusi šiek tiek perdėti, – vis dėlto, manau, kalbant apie egzistencinius klausimus, entuziazmo negali būti. Kvaila džiaugtis tuo, ko neturi, niekada neturėjai ir, matyt, niekada neturēsi rankose. Kas pralékė, išnyko, baigėsi. Kas tēsiasi, bet nebūtinai bus rytoj.

Kaip jau minėjau, geros žurnalistikos (kaip ir gero meno, gero mokslo ir t. t.) esmė yra (Godo) laukimas, o šventė tą procesą tik blaškytų. Pagaliau, kai tos istorijos jau tikrai nemažai, mano nuomone, labiau tinka gaivieji gérimalai, o ne šampanas, nes nuo pastarojo, žiūrėk, dar ims ir susisuko galva – neva kokie reikšmingi buvome, kaip toliese...

Šventė yra blogai, nes (paradoksaliai) verčia susitaikyti su tuo, kas yra, o argi galima susitaikyti su tuo, ko vis dar nėra ir nebuvu (t. y. ko vis dar laukiamė)? Galima, bet tai neįkvėpia. Jos nereikia, nes kiekvienas jubiliejus yra pabaigos repeticija, – vadinas, ir susitaikymas su tuo, kad niekas nepasikeitė, niekas negali būti pakeista. O taip negali būti.

Vis dėlto šiokia tokia dingstis švēsti yra, – ir atsišpirti galime nuo to, kad 900 yra tik skaičius. 900 niekuo nesiskiria nuo kokių 904, 651 ar 867; tai, kad Jame yra keli nuliai, neiškelia jo virš kitų, mažiau nulių turinčių skaičių (net jei anie tikrai nėra „sveiki“, tai anaipolt neserga). Jis né kiek nesusijęs nei su gériu, nei su kokybe, nei su tiesa, ir yra toks, koks yra, tiesiog. Vadinas, 900-ojo numerio pasirodymas taip pat téra rutina, kasdienybė – ir nieko daugiau. Jei taip ir jaučiamės, vadinas, esame teisingame kelyje. Vadinas, švenčiame (patys to nežinodami).

Dirbame.

Nemunas 900

**Kompozitorius, eseistas
Giedrius KUPREVIČIUS:**

Pirmojo vyriausiojo redaktoriaus Antano Drilingos pakalbintas „Nemune“ debiutavau kaip žurnalo autorius, ir toji pradžia nesibaigia iki šiol. Tai buvo antras toks žmogus po mano lietuvių kalbos mokytojos Aneles Snitkienės, kuri toleravo maną tik paukščiams suprantamą stilium, privėdusį iki netrukus į gyvenimą paleisimos autobiografinės knygos „Koncertas“. Rašymas dienraštyje susmulkina, o kultūros savaitraščiai ar literatūros žurnalai sugražina prie rimtesnių svarstyčių, priverčia būti atidesnį ir reiklesnį prieš kiek kitokią publiką. Dienraščius skaito jau viską žinantieji iš vakarykščių numerių – juk niekas šia me pasaulyje nesikeičia, jei rašoma tik apie kelis dalykus! – o žurnale lieka daugiau, ir tavo pasiaskymai svarbesni.

„Nemunas“ per visą šį laiką buvo toks pats ir sykiu kitoks. Nedaug jam teko kataklizmų ar revoliucijų, jis teko ir teka fiksuodamas įvykius, vertindamas jų svarbą, atrasdamas jaunus ir parremdas vyresniuosius autorius, poetus, kritikus, dailininkus. Saikingai spalvotas, visuomet

korektiškas, mandagiai žvelgiantis į kultūros įvykius Vilniuje, kurie dažnai išsipučia iki neaprēpiamų ir neįmanomų ivertinti dydžių, atidus visokio turinio kultūros įvykiams mūsų mieste, bandantis recenzuoti spektaklius ir muzikos įvykius, kurie dažnai pranoksta kritikų pastabumą, o gal ir profesionalumą – ką darysi, Lietuvoje visi teisėjai, gal todėl ir su teisėtvarka taip...

Dabar „Nemunui“ palinkėjiau tapti kandensiam, užčiuopti rimitas, krizines temas, nebijočių, kurie duoda pinigus, nes neduo tie, bus kiti, kurie duos už naujus vėjus savaitraštyje, už iššūkius, drąsq, išsiveržimą iš draugų būrelio. Idomus laikas ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje skatinia atsinaujinti, susitelkti, kalbėti ne tik kuluaruose, bet ir spaudos lankuose. Gal pavyks. Jau pavyksta. Reikia tik tapti atidesniems ir ne tokiems piktiems. Tiesa, menas visuomet turi būti piktokas, tačiau kultūrinė spauda tam ir skirta, kad pykti išreikštume kaip humanistai, o ne kaip turguje, kuris dabar baimina savo dydžių.

900 numerių – daug ir mažai. Ir jei bent kiekvienu iš jų skaičių po 900 piliecių, tai jau šis tas. Tai – visa armija, pajęgi testi sekmingą žygį už kultūros ir meno pažangą.

Romualdas
RAKAUSKAS

Iš spaudai rengiamo albumo

Triveidė knyga

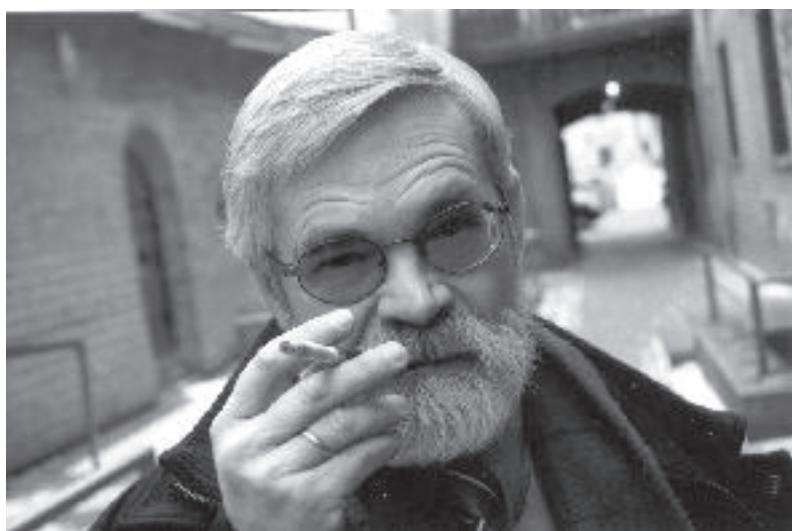
Vladas Braziūnas su Veronika Pavilioniene ir Valdu Kukulu Poezijos pavasario renginyje. 1986 m.

Rašytojas Vladas Braziūnas

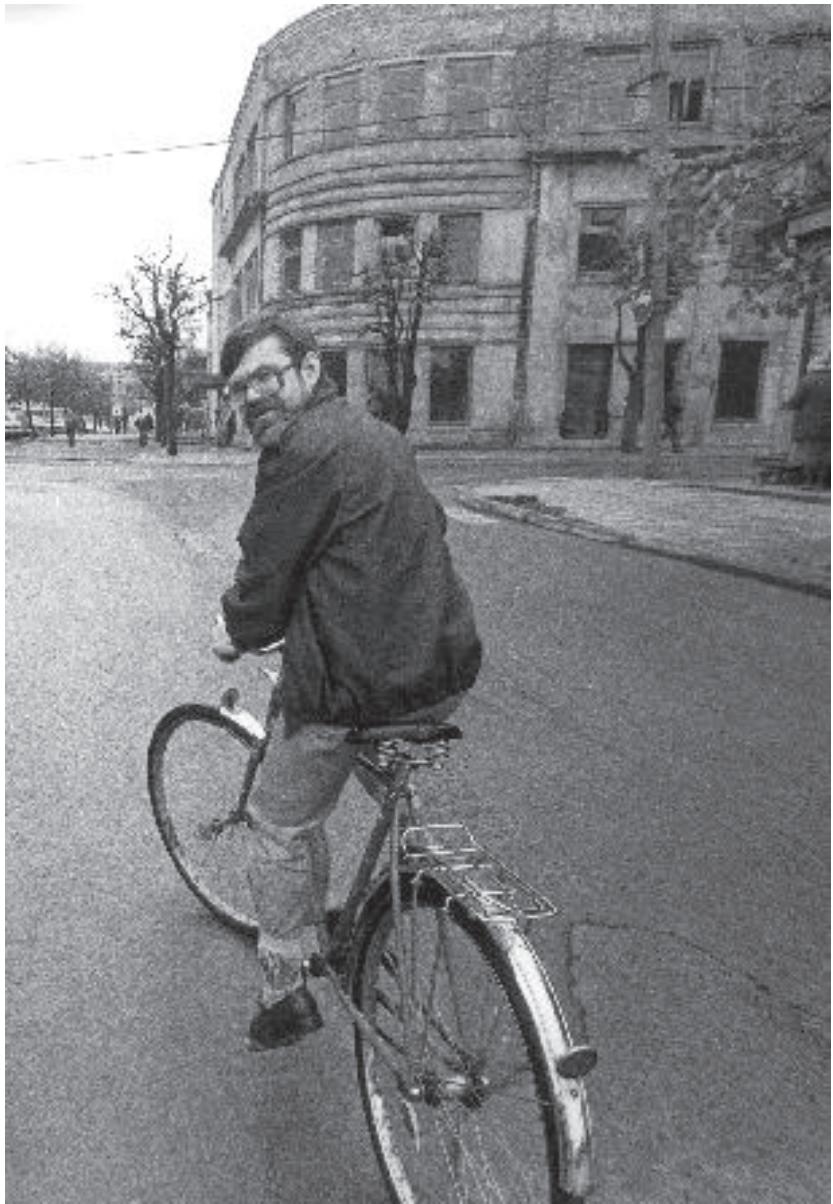
Vlado Braziūno eilės dabartinės poezijos padangėje yra beveik neper-skaitomas hieroglifas. Jas skaityti nenupasakojamai sunku. Tokios poezijos neišdainuosi, aktoriniu balsu nelabai ir paskaitysi. Sprangūs ir klampūs rupūžiokai...

Kas čia susprogdino tokią literatūrinio terorizmo bombą? Pasirodo, taip 2002 metais Liudvikas Jakimavičius recenzavo V. Braziūno rinkinį „Lémeilémeilémeilé“. Bet Vlado neparabloškė netikėtai skausmingas smūgis. Jo paties žodžiais tariant – užsispyrės kaip ožys jis per dešimtmetį išleido šešias poezijos knygas, su kompozitoriumi Algirdu Klova netgi sudainavo tą „neišdainuojamą poeziją“ („Kompozicija poeto balsui ir skambančiai gausai“), dabar pelnė pačią reikšmingiausią mūsuo-se – Nacionalinę premiją, ir dar už naujausia eileraščių rinkinį „Fontes amoris“ patapo kraštiečio Bernardo Brazdžionio premijos laureatu.

Labai smalsu, kaipgi šiandien viską apibendrintų nuolaidžiauti nemokantis tiesuolis L. Jakimavičius. Galgi rūgščiaveidis žemaitis apmaldė savo tūžmastį ir jau prisijaukino geraveidžio aukštacičio „klamplius“ eiliavimus.

Kaunas. 2014 m.

Gimtajame Pasvalyje. 1987 m.

16 Atmintis

Aldona RUSECKAITĖ

Klajojančių eksponatų legendos

Neramus žmogus buvo poetas, prozininkas, publicistas, vertėjas, fotografas, kino operatorius, dailininkas, radijo laidų organizatorius, pedagogas, kraštotyrininkas, muziejininkas, diplomatas Petras Babickas (1903–1991), nes jis deklaravo ir dar vieną savo nuostata: „Aš beveliju laikytis romėnų principo: keliauti būtina, gyventi – ne.“ Buvo keliautojas iš pašaukimimo, išmaišė pusę pasaulio savo noru, o kitą pusę – likimo įnorijų gainiojamas. P. Babickas apkeliaavo Vakarų Europą, Mažąją Aziją, Šiaurės Afriką, Rusiją, Kanadą, Ameriką, Braziliją, stebėjo gamtą, architektūrą, žmones, apie kai kurias šalis parašė knygų. Tikriausiai daugiau nei kiti tėvynainiai jis žavėjos Lietuvos gamta, su kuprine ir fotoaparatu bastėsi Baltijos jūros pakrantėmis, ypač Kursių nerijoje, fiksavo vaizdus, leido fotografijų su savo tekstais albumus.

1944 m. kartu su brolio Kazio šeima pasitraukė į Vokietiją, iš ten netrukus į Italiją, metus pagyvenės šioje šalyje ir ištyrinėjės jos kultūrą, 1946 m. pirmą kartą pasiekė Brazilijos krantus. Iš jos 1948 m. nuvyko į Kanadą. Čia patyrė sunkią operaciją, manė jau mirsiąs, tad ant atsisveikinimo lapelio užraše savo šūkį „Lietuva bus laisval!“ Vis dėlto pasveiko, nuvažiavo į Jungtinės Amerikos Valstijas, bet čia jam išeisti šaknį nepavyko, tuomet vėl grįžo Brazilijon ir šioje šalyje nugyveno ilgą gyvenimą, niekada nepricėmės Brazilijos pilietybės, nes vis ruošesi grįžti į laisvą tėvynę, todėl saugojo lietuvišką pasą. Grįžo tik 2006 m. urnoje lengvu peleunu ir atgulė Petras Šiūnų kapinėse. Taigi ir daiktai, priklausę P. Babickui ir sausio pabaigoje atkeliavę į Marionio lietuvių literatūros muziejų, yra patyrę panašių klajonių kaip ir jų šeimininkas.

P. Babickas buvo profesionalus ir nuovokus kraštotyrininkas, netgi muziejininkas, suvokiantis tikrosios muziejininkystės pagrindus. Jis daug vasarų vienas važinėjo dviračiu tarsi į ekspedicijas po Lietuvą, lankėsi pas gyventojus, užrašinėjo tautosaką, dažniausiai įvairius pasakojimus, rinko senas knygas, žurnalus, fotografijas, monetas, paveikslus, audinius, drožinius, skulptūrėles, tautines juostas, gintaro dirbinius ir kitus etnografinius daiktus bei smulkius buities reikmenis. 1936 m. P. Babickas netoli Garliavos prie Jiesios pasistatė nedidelį namelį ir lyg skruzdėlė po šapelį nesė ir vežė savo brangius radinius, jau buvo įkūrės namų muziejelį. Kai 1940 m. Lietuvą okupavo Sovietų Sąjunga, akylasis publicistas, aršus antisovietininkas P. Babickas stebėjo įvykius, turėjo sukaupęs nuotrau-

Pieta ant beržo tošies.

kų, dokumentų, iš kažkur išsikapstęs išvežtuoją į Sibirą sarašus ir kitus NKVD nusikalstymų įkalčius, tad 1941 m., atėjus vokiečiams, jis su kitaais bendraminčiais Vytauto Didžiojo karo muziejuje įkūrė Raudonojo teroro ekspoziciją, kurią gausiai lankė ir suaugusieji, ir moksleiviai. 1944 m. sugrižus rusams, P. Babickas supratė, kad už jo veiklą pasigailėjimo nebės, 25 metai lagerio garantuoti, taigi nusprendė skubiai trauktis į Vakarus. Sukaupti turtai liko Lietuvoje: Raudonojo teroro ekspozicija buvo sunaikinta, o etnografiniai daiktai ir kitos vertybės liko Garliavos namelyje. Tačiau P. Babickas nenurimo. Kadangi 1950–1965 m. dirbo Lietuvos atstovybėje Rio de Žaneire sekretoriumi, kultūros ir spaudos atasė, jo pagrindinis tikslas visada buvo tas pats – kaip įmanoma garsinti Lietuvą ir skelbtii, jog Tėvynė yra okupuota. 1955 m. Rio de Žaneire, Dailės mokyklos salėje, surengta gana didelė lietuviško meno paroda. Turtingą kolekciją į Braziliją buvo atsivežęs Lietuvos atstovybės įgaliotasis ministras Frikas Meieris, pavyko surinkti nemažai dirbinų iš lietuvių ben-

duomenės, kai ką atsiuntė ir menininkai iš JAV. Parodos fotografijose matyti daug tautiškų audinių, drožinių, paveikslų, žemėlapų, nuotraukų. Ji sulaukė gausaus lankytojų srauto, rengėjų euforijos. Tuomet P. Babickui ir gime idėja Rio de Žaneire įkurti nuolatinį lietuviško meno ir kultūros muziejų. „Toks muziejelis turėtų neįkainojamos vertės mūsų tėvynės kovoje dėl laisvės...“ (Iš P. Babicko laiško Z. Kolbai, 1955 08 10). Jau turėta 300 eksponatų, pažadėtos patalpos. Tada P. Babickui ypa ēmė skaudėti širdį, kad Lietuvoje sukauptos jo vertybės tūno uždarytos Garliavos namelyje. Petras labai troško gauti savo kolekciją ir ją taip pat eksponuoti kuriamame muziejuje.

Į pradžią įvykiai klostėsi palankiai: geroji sesuo Unė Babickaitė-Graičiūnenė, grįžusi iš Sibiro tremties, supakavo iš Garliavos namelio tryliką dėžių ir, kadangi tiesioginis ryšys su Brazilija buvo neįmanomas, 1957–1958 m., sutelkusi visas pastangas, išsiuntė jas į Čikagą broliui Kazui. Šis įvairiai būdais persiuntė, perdaivė per pažištamus žmones Petriui į Rio de Žaneirą. Svajonė

P. Babicko sukaupti medžio dirbiniai.

Kolekcijos gintarai, karoliai.

Tabokinės.

įrengti muziejų atrodė ranka pasiekiamas. Tačiau viskas dar kartą pasisuko į priešingą pusę. 1965 m. Lietuvos atstovybė Rio de Žaneire staiga uždarė, valdžia patalpą muziejui nedavė, o P. Babickas neturėjo nei savo namų, nei turtų ir dar liko be darbo. Supratęs, kad muziejaus tikrai nepavyks iškurti, apie 1970 m. jis pradėjo rūpintis, ką daryti su jam brangiais eksponatais, kuriems netinka nei braziliškas karštis, nei drėgmė, kur aktyvios kirvarpos ir kiti įkyrūs kenkėjai, kur tvyro didžiulė baimė, kad viskas, kas taip nelengvai tévynėje sukaupta, čia gali pražūti. Nors laiške bičiuliu rašė: „Likviduoju verkdamas muziejų...“ (1970 10 24). Pirminiausia Petras siuntė laiškus į Balzuko lietuvių kultūros muziejų Čikagoje, siūlė šį ta paimiti, tačiau kiek nusivylė ir susierzino, kai už nusiūtą tautinę vėliavą iš muziejaus gavo tik stereotipinę padėką angliskai... Tuomet rašė patikimam žmogui, garsiam kraštotyrininkui Broniumi Kvilkliui, kuris gyveno Čikagoje ir taip pat turėjo vertingą išvairialypę kultūros kolekciją. Jiedu susirašinėjo, tarei, P. Babickas rado būdų persiusti vertingiausius eksponatus, sykiu pasilengvino skurdžią buitį, gaudamas piniginę paramą iš Br. Kvilklio. Visgi P. Babickas rašė, jog jam tie daiktai yra tokie brangūs, kad jokia kaina nebūtų per didelę. „Tačiau brazilai sakė (...) maždaug šitaip – nieko iš šio pasaulio neišsineši, jei bent tik gyvenimą, kurį išgyvenai, atseit, atsimimimus, malonumus...“ (Iš laiško Br. Kvilkliui, 1970 09 08). Taip jau vieną kartą pasisvečiavę Čikagoje pas brolių Kazį, iškeliauę į Braziliją, eksponatai vėl grįžo į šį miestą, tik jau į kitus namus. P. Babickas yra ramus, jis pripažįsta: „Man labai smagu, prieš iškeliaujant pas Praamžių, žinoti, kad tos mano lietuviškos žemės ir sielos atplaišos yra gerose. Tėvynę mylinčiose rankose, jūsų name apsaugotos.“ (Iš laiško Br. Kvilkliui, 1970 09 08). Ir išties Br. Kvilklys nelaikė šio rinkinio paslėpto, jis uždėjo etiketes, kad eksponatai yra iš P. Babicko rinkinio ir eksponavo juos išvairiuose išeiviuose kultūros renginiuose.

Tačiau 1990 m. Br. Kvilklys, netgi metais aplenkės P. Babicką, iškeliauva pas Praamžių, ir viskas liko trims Kvilklio atžaloms – Rūtai Kvilklytei-Kulikauskienei, Danguolei Kvilklytei ir Ramunei Kvilklytei-Lukienei. Pasitarę artimieji (duktė Ramunė jau mirusi, jai atstovavo jos vyras Vincas Lukas) 2013 m. gruodį nusprenendė P. Babicko kolekcijos dalį persiusti į Lietuvą. Jų nuostata tokia: „Paberbdami Petro Babicko atminimą, suprasdami, kad jo gyvenimo sąlygos privertė su šiuo rinkiniu išskirti, norime gražinti atgal į Lietuvą – į jo namus.“ Ir štai sausio pabaigoje į Maironio lietuvių literatūros muziejų, kuriamė jau yra vertingas, įdomus P. Babicko archyvinis rinkinys, 1995 m. parplukdytas jachta „Laisvė“, atkeliau du dideli paketai su P. Babicko kolekcijos eksponatais. Tad būtų galima konstatuoti, jog aistringasis keliautės panasių lemti sukūrė ir savo daiktams. Štai dar kartą pasekime vertingiausios atsiuštosios kolekcijos eksponato – beveik trijų šimtų metų senumo gintaro karolių – pėdsakais.

1935 m. P. Babickas vienas keliavo dviraciu Prienų link. Netoli Išlaužo užsuko į turtingo ūkininko sodybą, pasipräše nakvynės. Namų šeimininkė, 75-erių metų moteris, buvo apsirengusi originaliais tautiniais drabužiais, o ant kaklo segejo akį traukiančius gintaro karolius. Petras norėjo juos gauti. Praktiška suvalkietė pažadėjo atiduoti papuošalą, jeigu prašytojas nupirkis gero audinio jos anūkų kostiumams. P. Babickas prasymą išpildė gan greitai, už šimtą litų nupirko angliskos vilnelės su visais priedais, nuvežę ir gavo karolius. Jis neapsiriko. Parodės juos gintaro žinovams sužinojo, kad papuošalas esas daugiau nei dviem šimtų metų senumo, pagamintas iš vieno gintaro gabalo, kiekvienas karoliukas apdirbtas rankomis. Baigiantis šeštajam dešimtmiečiui, sesuo Unė Babickaitė juos su kitaais daiktais nusiuntė į Čikagą, iš ten jie pakliuvo Petru į Braziliją. Dirbdamas prie Lietuvos pasiuntinybės Rio de Žaneire, jis karolius ne tik eksponavo parodose, bet ir pa-skolindavo per šventes pasipuošti aukštų diplomatių žmonomis prie tautinių drabužių. Apie 1970 m. P. Babickas karolius vėl persiuntė į Čikagą Br. Kvilkliui, čia jie eksponuoti, kol galop 2014 m. grįžo į Kauną, į Maironio namus... Panaši istorija išliko ir kitus devyniolika eksponatų, kurie gauti kartu su gintaro karoliais. Lygiai taip pat iš Lietuvos pirmyn atgal keliavo dabar jau turbūt pusantro šimto metų senumo tautinės juostos, kurių P. Babickas rašė turės penkiolika (mūsų muziejui dar pernai aštuonias jų perdaivė Rūta Kvilkytė-Kulikauskienė, šiuo metu gyvenanti Vilniuje). Muziejų eks-

ponatai apipinti netikėčiausiomis istorijomis ir legendomis, bet gal nedaug yra tokų „keliauninkų“.

Be gintaro karolių, yra du gintariniai rūkymo kan-dikliai, vienas su emalės inkrustacijomis, taip pat dėželė palaidų gintarų – smulkučių, stambesnių ir visai didelis gabolas. Galėtume tiketi, kad Petras, tiek daug keliaudamas Lietuvos pajūriu, dalį jų pats surinko. P. Babicką domino išvairių tautodailės dirbiniai, medžio drožiniai. Is išvairių Lietuvos vietų surinkta keletas medinių skulptūreliai, kai kurios siekia XIX a. vidurį: „Stacijų šventej“ „Motina malonės – Marija Karalienė“, „Švč. Mergelė Maloningo“ „Rūpintojėlis“, „Mergaitė skaito knygą“ ir ypač įdomus darbas ant beržo tosies – tapyta „Pieta“. Yra keletas dėžucių-tabokinių, viena netgi su Vytiui ant dangtelio, apie ją P. Babickas pasakes – „nuostabus patriotiškumo apsireiškimas“. Dar – aukštaitiško verpimo ratelio miniatiūrinis modelis. Laiške Br. Kvilkliui jis rašė turės netgi Lietuvos degtukų – parkeliaivo septynios dėžutės, pilnos, su išvairias palėvėmis degtukų galvutėmis ir patriotiniais piešinėliais ant dangtelii. Žinoma, atlaikiusiems tokias netiketas keliones, pasisvečiavusiems lietuviškam medžiui gana pavojingame Brazilijos klimate, liaudies meno kūriniams reikalinga restauracija.

Dar ši pavasarį P. Babicko kolekcijos eksponatus parodysime lankytogams, o po metų kitų jie turėtų atsudurti į Maironio lietuvių literatūros muziejus nuolatinėje ekspozicijoje.

MLLM archyvo nuotraukos

Nemunas 900

Fotografas, žurnalistas
Romualdas RAKAUSKAS:

Kai sutiktam bičiuliui pasigyriaus apie 900-ąjį „Nemuną“, jo Saulėje spindintys akiniai paslėpė emocijas, bet žodžiuose pasigirdo linksmas nustebimas:

– Ir kaip i tave tokį kūdą šitiek sutilpo?

Susirūpinau ne juokais. Ne „Nemunu“ gausybė. Jie plaukė ir nuplaukė kasdienybės srovėje. Bet kaip ir kur sutilpo, o tiksliu, ištirpo 47 nemunietiški metai. Kiek čia beliko – ir penkiasdešimtmetis, netoli, ir apvalainas 1000-asis.

Rodos, ne taip seniai lipdém pirmajį žurnalų numerį ir visi buvom gražiai jauni. Trisdešimt trejų Antanas Drilinga tuomet buvo pats jauniausias redaktorius visoje Sovietų Sajungoje. Ir jaunaviškai drąsiausias. Sakydavo: „Romai, jau senokai negavau papeikimo, duok aktų.“ Mat už išspausdintas neapsirengusias panelytes partinė val-

džia ji nuolat bausdavo. Netgi Maskva buvo susirūpinusi tokiu sovietiniu pornografiniu leidiniu.

Beveik dešimtmetį A. Drilinga ne tik su fotografija, bet ir su publicistiniais bei literatūriniais tekstais žaidė taip laikais labai rizikingu žaidimą, kol buvo nuimtas. Liko patraukli legenda, kuria dar ilgokai naudojosi net ir suprastėjės žurnalas.

Kai akivaizdžiai senkanti kūrybinė srovė pranašavo neišvengiamą žurnalo mirtį, su savaitraščio vizija nusileido Viktoro Rudžiansko vadovaujanamas gelbėtojų desantas ir reanimavo senąją legendą. O gal pradėjo kurti savąją – laikraštine. Džiugu, kad „Nemunas“ dar gyvas, kad jaunaviškai vejasi intensyviai lekiantį šiandieninį gyvenimą, kad gimė kasmet solidėjanti „Kauko laiptų“ leidykla, taip gražiai ir pagarbai išleidusi net ir „Foto(v)itražų“ knygą.

Taigi kur tie mano nemunietiški metai? Pasak mūsų jaunystės laikų dievuko Ernesto Hemingway'aus, jie virto švente, kuri visada su tavimi!

18 Kinas

KINO KALENDORIUS

Gediminas JANKAUSKAS

Kino mitai pagal Johną Fordą

Amerikiečių kino režisierius, „didžiojo nebylio“ amžininkas Johnas Fordas, kurio 120-ąsias gimimo metines kinematografijos pasaulis minėjo vasario 1-ąją, Holivudo olimpe užima išskirtinę vietą. Tai neabejotinai garsiausias amerikietiškų mitų kūrėjas klasikinio kino istorijoje, ankstį suvokęs kinematografijos prigimtyje slypinčias galimybes, leidžiančias ne tik milijonus žiūrovų užburti kino magija, bet ir gerokai praplėsti dar antikinės mitologijos pagimdytų archetipų galeriją.

Tik gerai supratrus savo tautos tradicijų suformuotas vertėbe buvo įmanoma jas padaryti bendražmogiškas. Ši ištisies titanika darbą J. Fordas atliko per trumpą laiką praktiskai vienui vienas. Jo filmai – tikra kino antologija, kurioje aukščiausias postamentas tenka vesternui, bene originaliausiam ir specifiškiausiam kino žanrui, neatsiejamam nuo garsiosios „amerikietiškos kokybės“, kurią, kaip mėgsta pokštauti patys amerikiečiai, tobulai įkūnija Žmogaus teisių deklaracija, *coca-cola*, Walto Disney'aus animacinių personažai ir Guinnesso rekordų knyga. Amerikietiškose tradicijose, šventai sergstinciose 1776 m. idealus, galime rasti svarbiausias vesterno temas ir pagrindinius herojus.

Jis filmavo vesternus

Nors tarp 144 J. Fordo sukurtų filmų (žr. www.imdb.com) pasitaiko skirtingų žanrų kūrinių, režisierius visą gyvenimą prisistatinėjo taip: „Esu Johnas Fordas ir filmuoju vesternus.“ Jo autoritetas kino pasaulyje buvo didžiulis. Knigos „Kino istorija“ autorius Daidas Parkinsonas teigia, kad „J. Fordas statė itin sentimentalius ir konservatyvius filmus, dažnai net primindavo Davida Griffithą, tačiau jis paveikė tokius skirtingus filmų kūrėjus, kaip Sergejus Eizenšteinas, Akira Kurosawa, Ingmaras Bergmanas“. Orsonas Wellesas, kartą paprasytas išvardyti tris jam didžiausią įtaką padariusius režisierius, atsakė: „Tai trys senieji meistrai – Johnas Fordas, Johnas Fordas ir Johnas Fordas.“

J. Fordas priklausė pirmajai kino vesternų kūrėjų kartai. Jis ne tik įteisino šį ilgai „nekilmingu“ vadintą žanrą, bet, nuolat šliuodamas jo struktūrą, suteikė jam aristokratisko kilumo ir filosofinės gelmės.

Tikroji J. Fordo pavardė Seanas Aloysius O’Fearna išduoda jo airišką kilmę. Su tokia sunkiai ištariama pavarde Amerikoje karjeros nepadarysi. Tai supratis būsimas režisierius pasivadino lakoniškai – Johnu Fordu (iš pagarbos mėgstamam britų poetui ir dramaturgui (1586-1639). Dėl silpnos sveikatos Johnas nepakliuva į Karo laivyno akademiją. Taip Amerika neteko kadrinio karininko, bet užtai gavo dar vieną šią šalį garsinus genijų.

Ankstyvuosiouose filmuose apdainavęs pirmujų persikėlių į Vakarus džiaugsmus ir rūpesčius, režisierius punktyru nužymėjo svarbiausias temas,

kurias nuosekliai ir skrupulingai plėtojo toliau: naujų žemų panaudojimo specifika, žmonių pasi-aukojimas ir solidarumas, pergalės džiaugsmas ir nusivylimo kartėlis, nuosirdus tikėjimas, kad visus išmėginimus su kaupu kompensuos būsimos Amerikos didybė ir grožis. Pirmasis režisierius še-devras „Geležinis žirgas“ (1925 m.) – epopėja apie „Union Pacific“ geležinkelio linijos tiesimą – tuo metu stebino ne tik trukme (2 val. 30 min.), bet ir sunkiai išsivaizduojama prabanga. I Nevados valstiją filmuoti autentiškoje aplinkoje J. Fordas išvyko lydimas keturių tūkstančių statistų ir techninių darbuotojų. Vietoje pasisamdė daug pigios darbo jėgos – tūkstantis kinų darbininkų pastatė du medinius miestus, kurių pastatai naudoti kaip dekoracijos filmui ir administaracinių bei gyvenamieji namai. Tokiai armijai valgį gaminio šimtas virėjų, o intelektualinius poreikius ir elementarų smalsumą tenkino specialiai čia leidžiamas dienraštis. Dar režisierius dispozicijoje buvo ištisas kavalerijos pulkas, kuri atsiuntė geru rezultatu suinteresuota karinė vadovybė. Net tūkštų indėnų filmavimo aikštėje buvo apie 800. Šalia kelių šimtų išgalvotų personažų „Geležiniame žirge“ pasirodė keletas istorinių asmenybių – šesioliktasis JAV prezidentas Abrahamas Lincolnas, prerijų siaubas kapitonas Williamsas Cody, pramintas Bafalo Bilu, ir legendinis avantiūristas Bilas Hikokas. Neribotos galimybės ir praktiskai neveržomi įgaliojimai J. Fordą pavertė ne tiek dirigentu, sumaniai tvarkančiu chaosą ir šurmulių, kiek vyriausiuoju karo strategu, mobilizuojančiu jėgas naujiems žygiams, kurių svarbiausias tikslas – ištaisyti visas istorines klaidas (bent jau ekrane).

„Diližanas“

Šauniai susidorojęs su iškilusiomis problemomis režisierius šią aukso gyslą paliko savo pasekėjams, o pats pasinėrė į visai kitą kiną, kur patetiškos masinės scenos negožė iš minios išplėsto veikėjo dramos. Vienas po kito ilgėjo J. Fordo še-devrų sąrašas. Garsusis „Diližanas“ (1939 m.) tapo dar vienu chrestomatiniu kūriniu, net, galima sakyti, vesterno etalonu. Šis kamerinės dramos ir opinio pasakojimo derinys, anot istorikų, pasaulinių kinų paveikė ne mažiau nei visas vokiečių ekspresionizmas. „Diližanas“ primena tobulą ratą, kuris bet kurioje padėtyje išsaugo pusiausvyrą ant savo ašies“, – taip filmą gražiai apibūdino Andre Bazinas.

Keista, bet stambiausiu Holivudo kino studijų šeimininkai geriausiu pasauluje vesternu vėliau praminto „Diližano“ visai netroško priglausti po savo sparnu. Įtakinges prodiuseris Davidas O. Selznickas (tuomet vadovavęs didingam kino projekctui „Vėjo nublokšt“) J. Fordo pasiūlymą sukurti dar vieną klasikinį vesterną sutiko su panieka, tad režisieriui neliko nieko kito, kaip kreiptis į nepri-klausomą kino studiją „United artists“, kurią dar 1919 m. įsteigė Charlie’is Chaplinas, D. Griffithas, Douglas Fairbanksas ir Mary Pickford.

Praktiskajį D. O. Selznicką nesunku suprasti –

Filmavimo aikštėje Johnas Fordas buvo panašus į karvedį.

vesternas ketvirtuojo dešimtmecio pabaigoje jau nebuvo populiarus, pats J. Fordas tokį filmų nekūrė nuo 1926 m. Be to, „Diližano“ scenarijuje atsirado daug visiškai naujų dalykų. Visų pirma J. Fordas stengėsi atsisakyti ankstesniems vesternams būdingo charakterių šabloniškumo. Beveik visi filmo veikėjai (išskyrus piktadarius indėnus) pavaizduoti taip, kad atskleistų visai kita ju žmogiškoji pusė. Štai per indėnų teritorijas į Lordsburgą diližanu (kažkas jį pavadinio laukinių vakarų Nojaus laivu) keliaujantys personažai charakterizuojami atsisakant tradicinio vaizdavimo viena spalva. Bankininkas Geitvudas (aktorius Bertronas Churchillis) pasirodo esąs melagis ir sukčius, dievobaimingas komivojažierius Pikokas (aktorius Donaldas Mekėkas) spekuliuoja alkoholiu, visų niekinama prostitutė Dalas (aktorė Claire Trevor) yra auksinės širdies moteris, sielvartaujanti dėl pražudyto savo gyvenimo. Kortų sukčius Hatfildas (aktorius Johnas Carradine’as) mirtino pavojaus akimirką tampa tikru riteriu, savos gyvybės kaina apginančiu damą, pajuokų objektu išlaikeytas prasigėrės daktaras Bunas (aktorius Thomas Mitchellas už šį vaidmenį apdovanotas „Oskaru“) reikalui esant atskleidžia ir savo profesionalumą, ir nuosirdų žmogiškumą. Kilnumą finale pademonstruoja net šerifas Kerlis Vilkokas (aktorius George’as Bancroftas), paleidęs į kalėjimą gabentą prasikaltusį kauboju Ringą (aktorius Johnas Wayne’as) – taip šis įstatymo sergėtojas duoda šansą iš naujo atgimti vienas kitą pamiliusiams Ringui ir Dalas.

Naujos vesterno korektyvos

Vėliau paties sukurtą nepriekaištingą klasikinių stilijų J. Fordas pradėjo puošti barokine ornamentika ir padovanojo pasauliu dar kelis reikšmingus vesternus, kuriuose taip pat buvo naujų korektyvų. „Mano brangiojoje Klementinoje“ (1946 m.) legenda apie šerifą Vajetą Erpą (jį vaidino režisierius mylimas aktorius Henry Fonda) įgavo psichologinės gelmės, o išorinės dinamikos stygių kompensavo kontrastinga aistros ir pareigos drama. Filme „Apačių fortas“ (1948 m.) žiaurus pulkininkas (vėl H. Fonda), vedantis karius į tikrą prazūtį, padaromas narsumo simboliu, kad tik, gink Dieve, nenukentėtų kariuomenės prestižas ir nuo purvo dėmių saugoma mitologija. Ko gero, amerikietiškuose vesternuose niekas anksčiau už J. Fordą nerā taip griežtais pasmerkęs JAV kavalerijos už brutalius išpuolius prieš indėnus.

„Daug buvo žmonių, kuriuos mes garbinome kaip didvyrius, nors puikiai žinom, kad jie tokie nebuvo. Bet kiekvienai šaliai naudinga turėti didvyrių, kuriai būtų galima didžiuotis.“ Šis J. Fordo pastebėjimas byloja apie režisierius santykį su jo susikurtu mitu. Viena garsiausią frazių, gerai atspindinčią tokią nuostatą, yra ši: „Kai legenda tampa faktu, pa-skelbkite legendą.“ Ši tie žodžiai ištariami velyvaja-me J. Fordo vesterne „Žmogus, kuris nužudė Libertę Velansą“ (1962 m.) – savo išskirtinėje didžiojo menininko gulgės giesmėje. Skaudžiai paveiktas Amerikos prieštaravimų ir sąmoningų pa(s)i klydimų, J. Fordas

„Dilizano“ keleiviai įpusėjo pavojingą kelionę.

Kos pypkė ir leidžia jiems apsigyventi ten, kur nori. Tokią atomazgą realios politikos šalininkai darbavadinčiuose pateisina kompromisu.

Politikos verpetuose

Pasakojimas apie J. Fordo kūrybą be jo ne mažiau reikšmingų filmų, neprilausiusių vesterne žanrui, būtų neišsamus. Istorinė drama „Škotijos karalienė Marija“ (1936 m.), sukurta pagal dramaturgo Maxwello Andersono pjese, pasakoja apie valdovę, kurią škotai karūnavo, kai ši buvo vos metukų. Vėliau ji tapo Prancūzijos karalienė (kaip silpnavalio karaliaus Francisko II žmona). J. Fordo filme pasakojama istorija, kai tapusi naše Marija Stuart inkognito grįžo į Škotiją ir, padedama katalykė išpažištancių aristokratų, pareiškė pretenzijas į Anglijos sostą. Dar vieną kelią į politinio olimpo viršunes J. Fordas parodė filme „Jaunasis ponas Lincolnas“ (1939 m.). Juo į Baltuosius rūmus žengė būsimas JAV prezidentas A. Lincolnas, karjerą pradėjės Ilinojaus valstijos Springfildo mieste. Cia jis dirbo advokatu ir už principingumą gavo Sąžiningojo Eibo pravarde. Pirmoji reali jauno teisininko pergalė panaši į detektyvinio romano siužetą – A. Lincolnas ne tik išgelbsti du nekalalus jaunuolius nuo linčo teismo, bet ir pats suranda

tikrą nusikaltėlį. Dabar žiūrint „Jaunajį poną Lincolną“ gal ir ne taip akivaizdu, bet tada žmonės matė aiškias paraleles, ši personažą siejančias su anuometiniu prezidentu. Tai pastebėjo ne tik amerikiečiai, bet ir ši filmą mėgė rusų režisierius S. Eizensteinas. Straipsnyje „Pono Fordo ponas Lincolnas“ rusų kino genijus rašė: „Stojusio ginti du nekalalus berniukus... kuklaus advokato liūdnose akyse, kuriomis į fanatikų minią žvelgia Henris Fonda, yra kažkas, kas primena išmintingą žvilgsnį, kuris po daugelio metų Baltuosiuose rūmuose taip pat nemirkšėdamas žvelgs į naują beprotybės ir fanatizmo veidą... Ir čia, už Lincolną paveikslo, sukurto J. Fordo ir H. Fondos meistriškumo, iškyla dar vienas humanisto ir demokrato Franklino Delano Roosevelto veidas.“

Su F. D. Roosevelto laikų realijomis susiję dar dviejų iškilių J. Fordo filmų siužetai. 1940 m. režisierius ekranizavo ką tik parašytą Johno Steinbecko romaną „Rūstybės kekės“. Ir knygoje, ir filme pasakoja apie paprastų žmonių likimus paveikusios Didžiosios ekonominės depresijos pasekmes, kurios privertė Džoudų šeimyną palikti savo rančą sausros apimtoje Oklahomoje ir sukravus į automobilį visą turtą išvykti Kalifornijon. Pakeliui į pažadėtajį rojų dyliką filmo herojų apsistoją benamių stovyklose, laidoja senelius pakelėse, dalijasi vienintele sruibos porcija, patiria vergų ir streiklaužių dalią, susiduria su policininkų lazdomis ir kulkomis. Bet net ir šią žemišką kančią epopėją J. Fordas baigia optimistiniu akcentu, kai po patirtų vargų vyriausioji Džoudų šeimos atstovė pasako: „Mes tapome žmonėmis. Ir tokie būsime visada.“

Žmonėmis bando išlikti ir „Tabako kelio“ (1941 m.) herojai, susidūrę su sunkiai išsprendžiamu problema. Džordžijos valstijoje netoli Savanos upės visiškame skurde gyvenantį Lesterijų šeima, kad galėtų išmokėti metinę rentą už savo žemę, privalo žūtbūt surasti šimtą dolerių. Priešingu atveju ji už skolas atiteks bankui.

Dėl rūstaus beveik dokumentinio stiliums ir dramatiškus siužetus persmelkiančios užuojaudatos pažemintiesiems ir nuskriaustiesiems šiedu filmai tikrai nusipelne būti vadinami tradicinio socialinio realizmo šelevrais.

Geriausiai J. Fordo kūrybą, pasirodo, įvertino ne tėvynainiai amerikiečiai, bet jaunieji kolegos prancūzai, Mokytojo atradimus pritaikę savo „Naujosios bangos“ filmuose. Visų jų kinematografinė evangelija prasideda žodžiais: „Pradžioje buvo Johnas Fordas...“

„J. Fordas galėtų būti apdovanotas prizu už „neamatomą“ režisūrą, – sakė vienas jo gerbėjas Francois Truffaut. – Nuostabiai lengvai jis mokėjo prajuokinti žmones ir ašarą išspausti. Tik viena jam niekada nepavyko – priversti publiką nuobodžiauti.“

Vesterne „Mano brangioji Klementina“ Henris Fonda suvaidino legendinį šerifą Vajetą Erpą.

„Rūstybės kekės“ atsispindėjo visos ikikarinės Amerikos problemos.

20 Fotografija

Gabrielė DAMBRAUSKAITĖ

Į nebesamą getą su fotoaparatu

Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje pri-
statyta Lietuvos fotomenininkų ir žurnalistų są-
jungų nario Evaldo Butkevičiaus fotografijų pa-
roda „Senoji Vilijampolė – žydų geto teritorija
XX-XXI amžiuje“.

Fotografas, ilgus metus dirbęs reporterio dar-
bą žiniasklaidoje, sukaupė didžiules Kauno vaiz-
dų kolekcijas. O dabar jo žvilgsnis stabtelėjo
šiandieninėje Vilijampolėje, kuri mums dažnai
asocijuojasi su Lietuvos žydais ir, deja, nepa-
lankiai susiklosčiusiais žmonių likimais.

Parodoje pristatyta trys dešimtys nuotraukų,
kuriose matyt stiliutinis autoriaus bražas, kū-
rybiniai ieškojimai ir atradimai, tačiau svarbiausia – dokumentinės fotografijos perduodama žinia
ateicių. Reportažinės fotografijos stilistika
neleidžia ramiai kontempliuoti praeities ir vis
grąžina į šiandieną, tačiau būtent praejusio laiko
ženklai čia yra svarbiausi. Kad iš praeities
ištraukti vaizdai turi ne tik meninę prasmę, ištiki-
no ir parodos atidaryme pasirodės Kauno žydų
bendruomenės pirmininkas Gerasas Žakas bei Žy-
dų religinės bendruomenės reikalų tvarkytojas
Maušas Bairakas.

Į retai lankomą, nes ne itin modernų, o dėl
senų nuostatų gal net šiek tiek bauginantį mie-
sto mikrorajoną ne daug kas užsuka pažintiniai
tikslais, todėl kasdienybė nemenk užmaršties
sluoksniu užklojusi ir praeityje čia tekėjusi gy-
venimą. Ši vaizdą parodoje atgaivina senosios
autentiškos geto fotografijos, kontrastuojančios
su tuo, ką šiuo laiku pamatė E. Butkevičius. Jo
fotografijų ciklas – tarsi pokalbis su Vilijampolės
gyventojais: senukais, rymančiais ant mažu-
lyčio kiemelio tvoros, nuobodžiaujančiomis ja-
nomis šeimomis ir džiugiai į naują laiką besiver-
žiančiais vaikais, kurių vitalika skleidžiasi bet
kokioje aplinkoje.

Fotograuodamas senąjį Vilijampolę, šian-
dienines jos siauras gatveles ir medinukus, kur-
ių raizgini galime plačiau apžvelgti panoram-
inėse fotografijose, E. Butkevičius paraleliai

mintimis pateko ir į čia buvusią žydų
geto teritoriją. Dabar akylai saugomas
kiemų teritorijos nuo praeivių akių tam
tikra prasme išlaikė tvyrojusių uždaru-
mo atmosferą. Tik jau visai kitokia
prasme. Fotografas sutiko net skaud-
žiausius įvykius regėjusius žmones
ir... Jakovą Lopianską, vienintelį žydą,
tebegyvenantį senuose tėvų namuose.
Kiek galima perskaityti šių žmonių
akyse? Tikriausiai ne tiek jau mažai. O
kā atsekti E. Butkevičiaus nuotrauko-
se tamsoje skendinčioje, nes nesuskai-
čiuojamų netekčių skausmą sugėrusio-
je Sajungos aikštėje, senųjų geto vartų
vietoje?

Autorius prisipažista, kad dėl įvairių
aplinkybių tiksliai dokumentuoti praeities
dabartyje neįmanoma – gal tik su-
gauti jos atsvaitus, ore tvyrantią dva-
sią, kuri perduodama naujiesiems vilij-
ampoliečiams, gyvenantiems tarp senų,
daug mačiusių sienų. Šie atsiminimai
skaudina, bet taip prasminga praverti
sau tokios sielą auginančios patirties
vartus. Tai padaryti padeda mažai pakutusios
vietos, išsiraizgęs gatvių tinklas,
mediniai žydų amatinių namukai, ku-
rių dūlančios, griūvančios sienos kar-
tais jau rėminamos į pigią plastmasę.
Tačiau net ir tokiomis aplinkybėmis jų
savitumas yra dar viena ryški spalva
Kauno teritorijoje, kurioje tarpkultū-
riškumo niekada nebuvo daug. Gy-
venimas kinta, bet skaudžios patirtys iš-
lieka. E. Butkevičiaus objektyve atsi-
duria antstolių iškraustoma šeima, nuo
tilto vos nenušokęs jaunuolis...

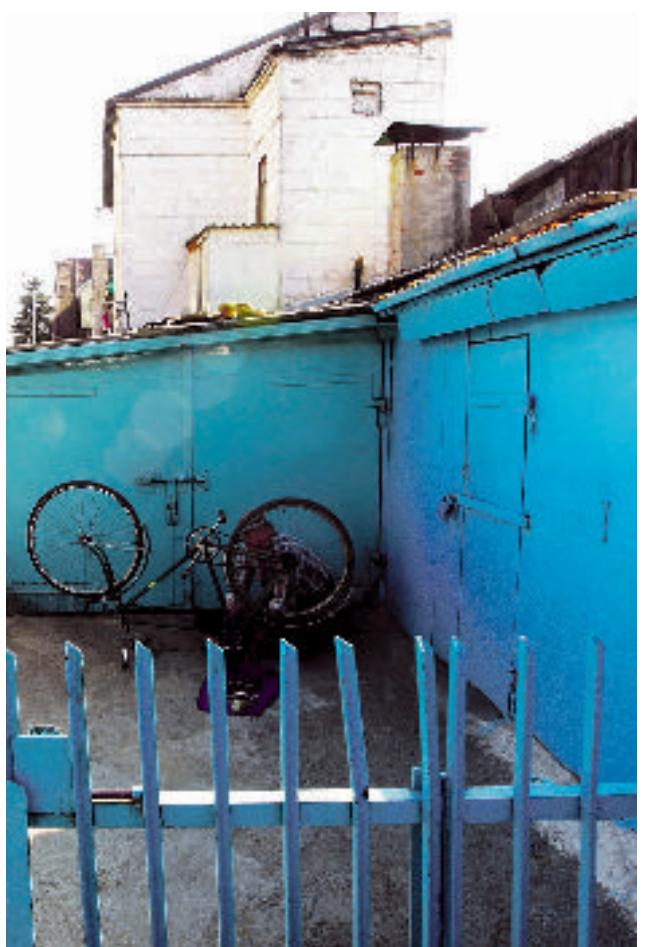
Dabar, kai neberekia bėgioti paskui vis grei-
tėjanti gyvenimą ir gaudyti spalvotų atvaizdų
laikraščiams iliustruoti, E. Butkevičius savo kū-
rybines dienas gali skirti létam pasivaikščioj-

mui po Kauną, net ir tą, kurio jau nebéra, dar
daug nuveikti ir sukaupti fotografijų albumams

„Kaunas amžių sandūroje“ ir „Senoji Vilijam-
polė“.

Vienintelis žydas, gyvenantis buvusio geto teritorijoje esančiam
savo name, Jakovas Lopianskis.

Mėlynasis kiemelis Veliuonos g.

Tarp savų: Birutė Valionytė ir trys knygos „Didžioji Lietuva“

Vasario 16-osios išvakarėse, šeštadienį, 17 val.
„Galeria Urbana“ (Architektų namai, Vilnius g. 22,
Kaunas) kviečia susitikti su unikaliojai kialautoja
ir Lietuvos istorijos dokumentuotoja Birute Va-
lionyte. Tris albumai apie LDK architektūrą Bal-
tarusijos ir Ukrainos žemėse veikia tarsi dailtinis
išrodymas – akivaizdžiai, tiesiai ir ištaigiai.

Per dešimtmét autorės surinkti faktai ir istori-
nė medžiaga, aplankytų ir nufotografuotų daugiau
nei 500 rūmų, pilių ir tvirtovių, žymintių Didžio-
sios Lietuvos gyvenimą ir kultūrą, sugulė į tris

solidžius (daugiau nei 600 psl.) albumus. Pirmasis ir antrasis skirti lietuviškajam paveldui Baltarusijos teritorijoje, trečasis – Ukrainai, o ketvirtasis, kuris skaitytojų turėtų pasiekti dar šiemet, supažindins su lietuviškaja istorine architektūra Lenkijos ir Rusijos teritorijose.

Signatarė kauniečius supažindins su ekspe-
dicių metu surinkta medžiaga, unikalais Di-
džiosios Lietuvos istorijos liudijimais ir kon-
troversijomis, su valstybės „dėmesiu“ lietuviš-
kajam paveldui, pabirusiam toli už šiandieni-
nės Lietuvos ribų.

Vakaro metu bus galima išsigyti knygų „Di-
džioji Lietuva II“ ir „Didžioji Lietuva III“.

Birutės VALIONYTĖS nuotrauka

Kunigaikščių Čartoriskių iš Gediminaičių
giminės pilies ir Šv. Antano Paduviečio
bažnyčios liekanos Černelicėje (Ukraina).

Namų kino kolekcija

Gediminas JANKAUSKAS

„Transo būsena“

„Transo būsena“ („Trance“)
Kriminalinis trileris. D. Britanija, 2013 m.
Rež. Danny Boyle'as. Vaidina: Jamesas McAvoy, Rosario Dawson, Vincentas Caselis, Danny Sapani, Lee Nicholas Harrisas.
DVD: „Videoplanet“.

Britų režisierius Danny Boyle'as mėgsta išsūkius ir ne kartą įrodė, kad su jais virtuoziškai susidoroja. Net jeigu nežinotume šio kūrėjo filmų, o apie jo sugebėjimus spręstume vien iš Londone vykusiu Olimpiniu žaidynių atidarymo ceremonijos, turėtume pripažinti, kad tai reto talento vizionierius, sugebantis tradicijas ir moderniausius technologinius išradimus drąsiai jungti į kvapą gniaužiančius reginius.

Panašios skirtingų elementų dermės pavyzdžių nesunku aptikti ir D. Boyle'o filmuose. Kas bent kartą matėjo „Traukinių žymėjimą“ (1996 m.), visam likuimui gyvenimui išsidėmėjo siurrealistinę sceną tuale-

te ir jauno narkomojo pasinėrimą į gaivinančią jūros gelmę pro... apdergtą unitazą. Po šio epizodo tapo aišku, kad sugalvoti ekstravagantiškesnę narkotinę viziją dabar bus labai nelengva užduotis.

Galimybę pagerinti šį rekordą D. Boyle'as paliko kitiemis filmų kūrėjams, o pats ne mažiau azartiskai paniro į kitas stichijas – egzotišką žemišką rojų nuostabaus grožio saloje („Paplūdimys“, 2000 m.), zombie ir kanibalų zona virtusį ateities Londoną („28 dienos po...“, 2002 m.), į amžinas sutemas grimztačio pasaule perspektivą („Gėstanti saulė“, 2007 m.), pagaliau į visą pasauly pakerejusį TV viki-

torinų azartą („Lūšnynų milijonierius“, 2008 m.).

„Transo būsena“ – dar vienas psychodelinis eksperimentas, kuriamo siužetas primena painią šaradą, o veiksmas susijęs su meno šedevrų vagystėmis. Šis verslas klesti nuo tų laikų, kai atsirado pirmieji muziejai ir su jais konkuruoti panorė privatūs kolekcinkai. Praktika rodo, kad nuo ciniškai suplanuoto ir įžiliai įvykdito meno šedevrų pagrobimo negali apsaugoti jokios sekimo sistemos ir signalizacijos. Todėl nacionalinių galerijų darbuotojai vadovaujasi svarbia taisykle: „Joks meno kūrīnas nevertas žmogaus gyvybės.“

Sios taisykles laikosi ir meno dirbinių aukcione dirbanties Saimonas. Perspektyvus jaunasis meno žinovas gerai perprato dar vieną tiesą – akivaizdaus pavojaus akivaizdoje nereikia vaidinti didvyrio ir provokuoti drastiškus musikaltelių veiksmus. Vaikinas gerai žino ir svarbiausią savo pareigybines instrukcijos punktą – pavojaus atveju vertingiausius paveikslus reikia skubiai paslėpti specialiose saugyklose.

Deja, karta kaip tik su šia užduotimi Saimonas nesusidorojo taip, kaip reikalavo griežtos taisykles. Tai atsitiko tą dieną, kai aukcione Fransisco Goya'os paveikslas „Skraidančios raganos“ vos nebuvu parduotas už beveik 30 miliyonų svarų. Kaj tik tuo metu prasidėjo šio šedevro pagrobimo operacija, kurią sugalvojo musikaltelių gaujai vadovaujantis Frenkas (šiuo vaidmeniu prancūzų aktorius Vincentas Caselis papildė savo charizmatišką piktadarių galeriją dar vienu šiurpą keliančiu eksponatu).

Tačiau, kaip žinom, idealių nusikaltimų nebūna. Dažniausiai tobula planą sugriauna netikėti mažmožiai. Žinoma, pasitaiko, kad juos kas nors išradiningai surežisuoja.

Savaitgalis prie televizoriaus

Be meilės nublanksta ir karo vaizdai

Beveik prieš keturis dešimtmecius, kai amerikiečiai iki ausų įklimo Vietnamo karo avantiūroje, garsus JAV rašytojas Normanas Maileris paskelbė straipsnį „Kodėl mes Vietnam?“. Šiame astringame kaltinime amerikietiškajam militarizmui labiausiai kliuvo ne tik to karo „architektams“ generolams, bet ir anuometiniam JAV prezidentui Richardui Nixonui.

Ši tą panašaus nori padaryti režisierius Paulas Hagis, tik jis „Elos slėnyje“ (ketvirtadienis, 21.30 val., BTV) N. Mailerio klausimą perkelia į kur kas artimesnus laikus, kai JAV vyriausybė neparodė ryžto baigti beprasmiską karą Irake. Bet pačių karo scenų filme beveik néra, išskyrus kelis iš interneto paimtus dokumentinius vaizdus.

Vietnamo karo veteranas Henkas Dyrfieldas sulaukę gyvo ir sveiko sūnaus Maiko, sugrįžusio namo po tarnybos Irake. Tačiau net neapsilės kojų vaikinas pradingo. Vos prasidėjęs tyrimas atskleidžia liūdną tiesą – jaunuolis nužudytas. Nelaimės prislėgtas tėvas pasiryžo sužinoti, kas nutiko tą lemtingąją naktį.

Snobo kine rodomas „Gabalėlis dangaus“ (penktadienis, 22.40 val., TV1) pasakoja apie Marlę Korbet, kuri sužino, kad serga vėžiu. Situacija gana dramatiška, bet nesitikėkime tragiskų intonacijų. Atvirkščiai, filmo autorai, kaip ir pagrindinė veikėja, yra kupini optimizmo ir pozityviai vertina viską, su kuo jiems tenka susidurti. Marlė dar nepatyrusi tikros meilės, bet šią spragą užpildys artimesnė pažintis su onologu Džilijanu.

Biografinė drama „Kelly gauja“ (penktadienis, 0.05 val., BTV) pasakoja apie bebaimį Australijos „razbaininką“ Nedą Kelį, kurį į slidų nusikaltelio kelią, dar nesulaukus pilnametystės, pastumėjo socialiniai konfliktai. Jo tévus, imigrantus iš Airijos, Aust-

ralijoje pasitiko skurdas, vietinių gyventojų neapykanta ir valdininkų savivalė. Gindamas šeimos garbę Nedas Kelis pateko į kalėjimą, bet ilgai čia neužsibubo. Pabėgęs į laisvę jis subūrė gaujų ir kartu su jaunesniuoju broliu Denu bei dviem draugais ēmė plėsti aplinkinių miestelių bankus.

Mes turime savo „svieto lygintoją“, apie kurį pasakoja filmas „Tadas Blinda. Pradžia“ (sekmadienis, 22.30 val., TV3). Apie tikrąjį Blindą istorinių žinių išliko nedaug. Aišku tik tai, kad jis veikė Luokės (Telšių r.) apylinkėse, o plėškavimas buvo jo asmeninis protestas prieš baudžiąvą. Naujojo filmo autorai nelenktyniauja su visiems žinomu TV serialu, bet pasiryžę, anot reklamos, parodyti, „kaip gimė legenda“. Kai gandai apie baudžiavos panaikinimą pasiekia atokų Žemaitijos kaimą, jis virsta nuožmų kautynių arena. Netrukus istorijos girnos įtraukia ir baudžiauinkus, ir praeities vaiduoklių kankinamą dvarininką Bernardą Gruinių, ir jo dailiajā dukterį Kristiną.

Kur kas daugiau istorinės tiesos yra filme „Rygos kariai“ (sekmadienis, 21.15 val., LRT), kuris Latvijoje net aštuonioms savaitėms išsilaike populiarumo viršuje ir aplenkė daug metų rekordininku buvusį amerikietišką „Titaniką“. Garbę „braliukams“ daro ir tai, kad nemažai kainavusį istorinės tematikos filmą jie sugebėjo sukurti vien savo lėšomis. O ypatinges mūsų pagarbos autorai nusipehlė dar ir už tai, kad nepriklasomos Latvijos prezidento Karlio Ulmanio vaidmenį patikėjo Kęstučiui Jakštui.

Pasibaigus Pirmajam pasauliniams karui, po daugelio metų, praleistų kariaujant užsienio šalyse, namo į Latviją grįžta Martinas. Čia jo laukia sužadėtinė Elza. Tačiau suktį ramaus šeimyninio lizdelio nėra kada, mat vokiečių kariuomenė, vadovaujama Rusi-

jos generolo Pavlo Bermonto, ketina užgrobtį Rygą. Laimėti prieš agresorius vieniems neįmanoma. Politikai tikisi, kad į pagalbą atskubės sajungininkų karinė dalinai. O kol kas Martinas su saujele narsių bendražygių stoja ginti sostinės ir tévynės.

Šiuo vaidybiniu filmu latviai pasitiko savo Nepriklausomybės jubiliejų. Apmaudu, kad mes niekuo panašiu negalime pasigirti. Juk tas pats istorinis laikotarpis ne prasciau galėtų atrodyti ir lietuviškame vaidybiniame filme. Gal net geriau, juk galutinai bernontininkus sumusė lietuviai 1919 m. lapkritį prie Radviliškio...

Na, o kas 1941 m. gruodžio 7-osios rytą Havajuo-se sumušė amerikiečių laivyną, žino visi, kurie domisi Antrojo pasaulinio karo istorija. Filmo „Perl Harboras“ (sekmadienis, 21.40 val., LNK) autorai ši įvykių padarė centriniu epinės dramos reginiu. Po masyvių japonų oro atakos amerikiečiai neteko dyvlikos laivų, 260 karo lektuvų ir pustrecio tūkstančio netikėtai užkluptų kareivii. Tai buvo didžiausias Amerikos pralaimėjimas, ne kartą aprašytas knygose ir paraižduotas kino filmuose. Režisierius Michaelas Bay'us ryžosi atkurti, regis, kiekvieną tos dienos detalę. Filmas pribloškia oro atakų ir sprogimų gausa, nufilmuotų taip, kad tiesiog fiziškai jautiesi esąs šios kruvinos mėsmaišės viduryje. Tačiau kad ir kokie išpudingi būtų bataliniai vaizdai, žiūrovams atsipalaudouti neleidžia ir ryški meilės istorija. Net dvi. O dar tiksliai kalbant, melodramoms būdingas meilės trikampis. Šaunus pilotas Reifas Makoulis įsimyli medicinos seselę Eveliną. Bet už meilė stipresnis noras kariauti vaikiną veja į mūšį. Slapta nuo Evelinos Reifas išskrenda padėti britams, o pasirūpinti mylimaja parėšo savo draugą Denį Vokerį.

22 Kampus

13 d., ketvirtadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Antono Čechovo „Výšnių sodas“. Komedija. Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 4 val. Bilietu kainos – 20, 30, 40, 60 Lt.

14 d., penktadienį, 15 d., šeštadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Johno Patricko „Mūsų brangiosi Pamela“. Dviejų dalų komedija. Režisierius Algirdas Latėnas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 20, 30, 40, 60 Lt.

15 d., šeštadienį, 15 val. Ilgojoje salėje – Inesos Paliulytės „Liūdnas dievas“. Skaudi istorija visai šeimai. Režisierė Inesa Paliulytė. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kaina – 25 Lt.

18 d., antradienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Juozo Miltinio dramos teatro dviejų dalų spektaklis L. Gershe „Laisvi drugeliai“. Režisierius Dainius Kazlauskas. Spektaklio trukmė – 2.40 val. Bilietu kainos – 43–53 Lt.

18 d., antradienį, 19 val. Ilgojoje salėje – Antono Čechovo „Palata“. Vienos dalies spektaklis. Inszenacijos autorius ir režisierius Rolandas Kazlas. Spetaklio trukmė – 1.50 val. Bilieta kaina – 60 Lt.

19 d., trečiadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Ivano Turgenovo „Ménou kaime“. Drama. Režisierius Valius Tertelis. Spektaklio trukmė – 2.50 val. Bilietu kainos – 15, 20, 30 Lt.

Teatro kasa (Laisves al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

13 d., ketvirtadienį, 19 val. Mario Fratti „Se-suo“ (N-16). Režisierius Artūras Žukauskas. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietu kainos – 30, 35 Lt.

14 d., penktadienį, 19 val., 15 d., šeštadienį, 18 val. Franka Rame, Dario Fo „Laisvoji pora“. Režisieriai Rima Januškevičiūtė ir Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilietu kainos – 30, 35 Lt.

18 d., antradienį, 19 val. Aleksej Slapovskij „Nuo raudonos žiurkės iki žalios žvaigždės“. Komedia. Režisierius Darius Rabauskas. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietu kainos – 25, 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt*.

Kauno valstybinis lėlių teatras

15 d., šeštadienį, 12 val. „Katės namai“. Muzikinė pasaka apie tikrą ir tariamą draugystę (nuo 5 m.). Režisierius Algimantas Stankevičius. Bilietu kainos – 8, 10, 12 Lt.

15 d., šeštadienį, 17 val. „Laimingi žmonės“ pristato spektaklį „Pažadék, kad neišeisi pirmas“. Režisierius Arvydas Lebeliūnas. Bilieta kaina – 53 Lt. Bilietus platina *Bilietai.lt*.

16 d., sekmadienį, 12 val. „Šeimynėlė iš didžiosios girios“. Žaisminga pasaka apie vienos dienos Kaukų šeimos nuotykius (nuo 3 m.). Režisierius Olegas Žiugžda. Bilietu kainos – 8, 10, 12 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 87A) dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilietus taip pat platina *Bilietai.pasaulis*.

Kauno kamerinis teatras

13 d., ketvirtadienį, 18 val. Pero Lagerkvisto „Neūžauga“. Monodrama. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.15 val. Bilietu kainos – 16, 20 Lt.

14 d., penktadienį, 18 val. Floriano Zelerio „Tiesa“. Dviejų dalų psichologinė komedija. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

15 d., šeštadienį, 18 val. Eženo Jonesko „Plikagalvė dainininkė“. Vienos dalies absurdo komedija. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

16 d., sekmadienį, 18 val. Atsisveikinimas su spektakliu! Carole Frechette „Žanas ir Beatričė“. Melodramo. Režisierius Aleksandras Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietu kainos – 16, 20 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt* ir *Bilietai.pasaulis*.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

13 d., ketvirtadienį, 18 val. „Zygfrydo Verne-rio kabaretas“. Dviejų dalų muzikinis reviu. Režisierius Kęstutis Jakštės, dirigentas Jonas Janulevičius, dailininkė Vilma Galeckaitė-Dabkienė, choreografas Dainius Bervingis, Gintaras Visockis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

14 d., penktadienį, 18 val. „Užburk mane, meile“. Dviejų dalų koncertas šv. Valentino dienai. Dirigentas Jonas Janulevičius. Dainuos ir šoks teatro solistai, choro ir baletu artistai. Svečiuose – Karina Krysko-Skambinė ir Nerijus Juška. Bilietu kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

15 d., šeštadienį, 18 val. Johano Strauso „Čigonų baronas“. Dviejų dalų operetė. Režisierius Gediminas Šeduikis, dirigentas Virgilijus Visockis, scenografas Andu Dumitrescu (Rumunija), kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, choreografas Dainius Bervingis, choremeisteriai Ramūnas Tilvikas, Rasa Vaitkevičiūtė. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilietu kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

19 d., trečiadienį, 18 val. Leo Falis „Madam Pompadur“. Dviejų dalų operetė. Režisierė ir choreografe Anželika Cholina, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Marijus Jacobskis, kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius. Spektaklio trukmė – 2.50 val. Bilietu kainos – 15, 30, 45, 50, 100 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14.45–18 val., tel. 20 09 33.

13 d., ketvirtadienį, 18 val. Šv. Valentino dienos koncertas. Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Gintaras Rinkevičius). Vokalistai: Evelina Sašenko ir Jérónimas Milius. Dirigentas Ričardas Šumila. Programoje – gražiausi meilės duetai iš miuziklų ir populiariausios dainos. Bilietu kainos – 40, 50, 70 Lt.

19 d., trečiadienį, 18 val. Franz Schubert „Grazioji malūnininkė“. Karol Kozłowski (tenoras, Lenkija), Jolanta Pawlik (fortepijonas, Lenkija). Bilietu kainos – 10, 15 Lt.

Filharmonijos kasa (L. Sapiegos g. 5) dirba II–VI 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

KAUNO MENININKŲ NAMAI

14 d., penktadienį, 17 val. Kauno menininkų namuose (V. Putvinskio g. 56) – koncertas „Dainuoju meilę“, skirtas Vasario 16-ajai. Dalyvaus VDU Muzikos akademijos profesorė Sabina Martinaitytė, doc. Audronė Eitmanavičiūtė, Andrius Apšega ir studentai: Mangirdas Dabkus, Ieva Goleckytė, Viktorija Gurejeva, Rūta Černiūtė, Jurgis Jarašius, Martynas Zukauskas, Nedas Bašinskas ir Osvaldas Petraša. Pianistės – Audronė Eitmanavičiūtė ir Kotryna Kaklauskaitė. Programoje – lietuvių ir užsienio kompozitorų kūriniai. Iėjimas nemokamas.

Lietuvos valstybės atkūrimo dienos – Vasario 16-osios renginiai Kaune

14 d., penktadienį, 10 val. Signatarų kapų lankymas.

15 d., šeštadienį, 12 val. Konferencija „Nepriklausomybės kelias“ Kauno m. savivaldybės Vinco Kudirkos viešojoje bibliotekoje (Laisvės al. 57).

18 val. Susitikimas-paskaita „Vasario 16-osios signataras Pranas Dovyda“ Kauno tautinės kultūros centre (A. Jakšto g. 18).

16 d., sekmadienį, 10 val. Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato ir jaunimo akcija „Su Vasario 16-aja“ prie įvažių į Kauną.

10 val. Šv. Mišios Kauno Kristaus Prisikėlimo bažnyčioje (Žemaičių g. 31A).

10 val. Šv. Mišios Kauno šv. Mykolo Arkangelo bažnyčioje (Nepriklausomybės a.14A).

11 val. Kauno studentų, moksleivių ir visuomeninių organizacijų eisenai nuo Kauno Kristaus Prisikėlimo bažnyčios į Vytauto Didžiojo karo muzejiaus sodeli.

11–16 val. Balsavimas už reikšmingiausius pirmosios Lietuvos Respublikos įvykius Istorinėje Prezidentūroje (Vilniaus g. 33). Ekspozicijų ir padėjimų lankymas nemokamas.

11–13 val. Žinių turnyras „Šimtmečio belaujančiant“ Istorinėje Prezidentūroje (Vilniaus g. 33).

11.40 val. Varpu muzikos koncertas Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje.

12 val. Iškilmingas minėjimas, Vyčio kryžiaus ordino vėliavos pakėlimo ceremonija, gėlių padėjimai Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje.

12.40 val. Edukacinė-šventinė akcija „Atminties įkvėpti“ Vienybės aikštėje.

13.30 val. Gėlių padėjimai prie paminklų, teatralizuotas susitikimas su istoriniais personažais, A. Smetonos sveikinimas susirinkusiesiems, akcija „Atmintis gyva“, retro muzikos koncertas Istorinės Prezidentūros sodelyje. Dalyvaus Kristina Siurbėtė ir Žanas Voronovas, Egidijus Sipavičius ir Alytaus diksilendai.

13.30 val. Moksleivių chorų festivalis „Vilties daina“ Kauno valstybinėje filharmonijoje (L. Sapiegos g. 5).

15 val. Tautinio meno koncertas „Minim vardą laisvos Lietuvos“ Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79). Dalyvaus „Ainai“, „Suktinis“, „Séltinis“, „Pušynėlis“.

16 val. Vyčio kryžiaus ordino vėliavos nuleidimo ceremonija Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje.

16 val. Tradicinės parodos „Geriausias 2013 metų kūrinys“ uždarymas ir laureato paskelbimas Kauno paveikslų galerijoje (K. Donelaičio g. 16).

16.30 val. Lietuvos valstybės atkūrimo dienos labdaros pokylis istoriniuose Ateitininkų rūmuose (Laisvės al. 13).

17 val. Mišraus choro „Leliumai“ koncertas ir šv. Mišios Kauno Kristaus Prisikėlimo bažnyčioje (Žemaičių g. 31A).

19 val. Koncertas „Švēskime Laisvę!“ Nepriklausomybės aikštėje.

Mirus Genovaitei MARCINKIENIENEI,
nuoširdžiai užjaučiame dukras Ramunę
ir Jurgą bei artimuosius.
Lietuvos rašytojų sąjunga

RAŠYTOJŲ KLUBAS

13 d., ketvirtadienį, 18.30 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79) – teatro grupės „Teatronas“ spektaklis „Užsklečtos durys“ pagal Žano Polio Sartro pjesę. Režisierius Gildas Alekša. Bilietai kaina – 15 Lt, moksleiviams, studentams ir senjorams – 10 Lt. Bilietai parduodami 1 val. prieš spektaklį.

14 d., penktadienį, 18 val. šokio, muzikos ir poezijos vakaras, skirtas Šv. Valentino dienai. Dalyvaus neoklasikinio šokio teatras „Releve“, „Petautojų klubas“, pantomimos aktorių Virginė Bortkevičiūtė, smuikininkė Vaiva Chockevičiūtė, pianistė Kamilė Sutkaitytė. Bilietai kaina – 10 Lt, moksleiviams ir senjorams – 5 Lt. Bilietai parduodami 1 val. prieš koncertą.

19 d., trečadienį, 17 val. Alytaus miesto teatro dviejų dalių spektaklis „Bandymų dienos“ pagal Vinco Mykolaičio-Putino romano „Altorių šešėly“ I-ąją dalį. Režisierius Arvydas Kinderis. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietai kaina – 20 Lt, mokiniam, studentams, senjorams – 15 Lt, mokiniam grupėms (15 ir daugiau žmonių) – po 12 Lt, grupė lydintis mokytojas išleidžiamas nemokamai. Bilietai parduodami 2 val. prieš spektaklį.

14 d., penktadienį, 19 val. VDU teatre (S. Daukanto g. 27, I aukštasis) – VDU atkūrimo 25-mečiui, Lietuvos valstybės atkūrimui ir Šv. Valentino dienai skiriamas spektaklis „Intymumas“ pagal Jean-Paulo Sartre'o noveles „Intymumas“ ir „Herostatas“. Inscenizacijos autorius ir režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietai kaina – 30 Lt, studentams, moksleiviams ir senjorams – 15 Lt. Bilietai platina Tiketa.

14 d., penktadienį, 18 val. galerijoje „Meno parkas“ (Rotušės a. 27, Kaunas) – parodos „10 Šilavoto plenerų“ atidarymas. Paroda veiks iki vasario 28 d.

15 d., šeštadienį, 13 val. Kauno muziejuje (M. Valančiaus g. 6) – žaidimas „Kauno Tauro nuotykiai Lietuvoje“. Registracija tel. (8 37) 20 82 20; el. p. edukacija@kau-nomuziejus.lt. Užsiėmimo kaina – muziejaus lankymo bilietas.

14 d., penktadienį, 16 val. ir 15 d., šeštadienį, 14 val. Bažnytinio paveldo muziejuje kviečia į ekskursiją „Širdies motyvais“. Būtina iš anksto registruotis tel. (8 5) 269 7801, el. p. muziejus@bpmuziejus.lt.

15 d., šeštadienį, 18 val. Muzikos valanda Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje: Julija Karaliūnaitė (sopranas), Vakarė Daukšaitė (smuikas), Raminta Gocentienė (fortepijonas) ir Gabrielė Pratkelytė (fortepijonas). Bilietai kaina – 15 Lt, moksleiviams, studentams, neigaliems ir senjorams – 10 Lt. Bilietai parduodami prieš koncertą renginio vietoje.

Dienraščio „Klaipėda“ literatūros leidinys „Gintaro lašai“ skelbia kasmetinių jaunuųjų kūrybos konkursą. Dalyvių amžius – nuo 16 iki 30 metų. Laukiame Jūsų kūrybos – prozos, poezijos, eseistikos – iki 2014-ųjų lapkričio 15-osios. Geriausi kūriniai bus spausdinami „Gintaro lašuose“. Kaip jau įprasta, metų pabaigoje bus renkami laureatai, kurių lauks simpatiški prizai. Kūrybą siusti el. p. grajauskas@gmail.com

Mirus Genovaitei MARCINKIENIENEI,
nuoširdžiai užjaučiame dukras Ramunę
ir Jurgą bei artimuosius.
Lietuvos rašytojų sąjunga

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mén.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: <http://www.nemunas.net>

Indeksas 0079

Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negražiname.

Vyriausiasis redaktorius

Viktoras Rudžianskas –

tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255

Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė

tel.: (8-37) 322266

Referentė – Aurina Venislovaitė –

tel. (8-37) 322244

Naujienų redaktoriai:

Audronė Meškauskaitė –

tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983

Andrius Jakuciūnas –

tel. (8-611) 98945,

el. paštas: jakuciunas@gmail.com

Apžvalgos, korektūra – Neringa Butnoriūtė –

tel. (8-627) 54244

Maketuotojas – Juozas Pužauskas –

tel. (8-656) 38529

Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –

tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705

Talkininkai:

Romualdas Rakauskas (fotografija)

Eugenija Žakienė (muzika)

Gediminas Jankauskas (kinas)

Gediminas Jankus (teatras)

Zenonas Baltrušis (fotografija)

Lina Navickaitė (kalba)

Réméjai:

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS RÉMIMO
FONDAS

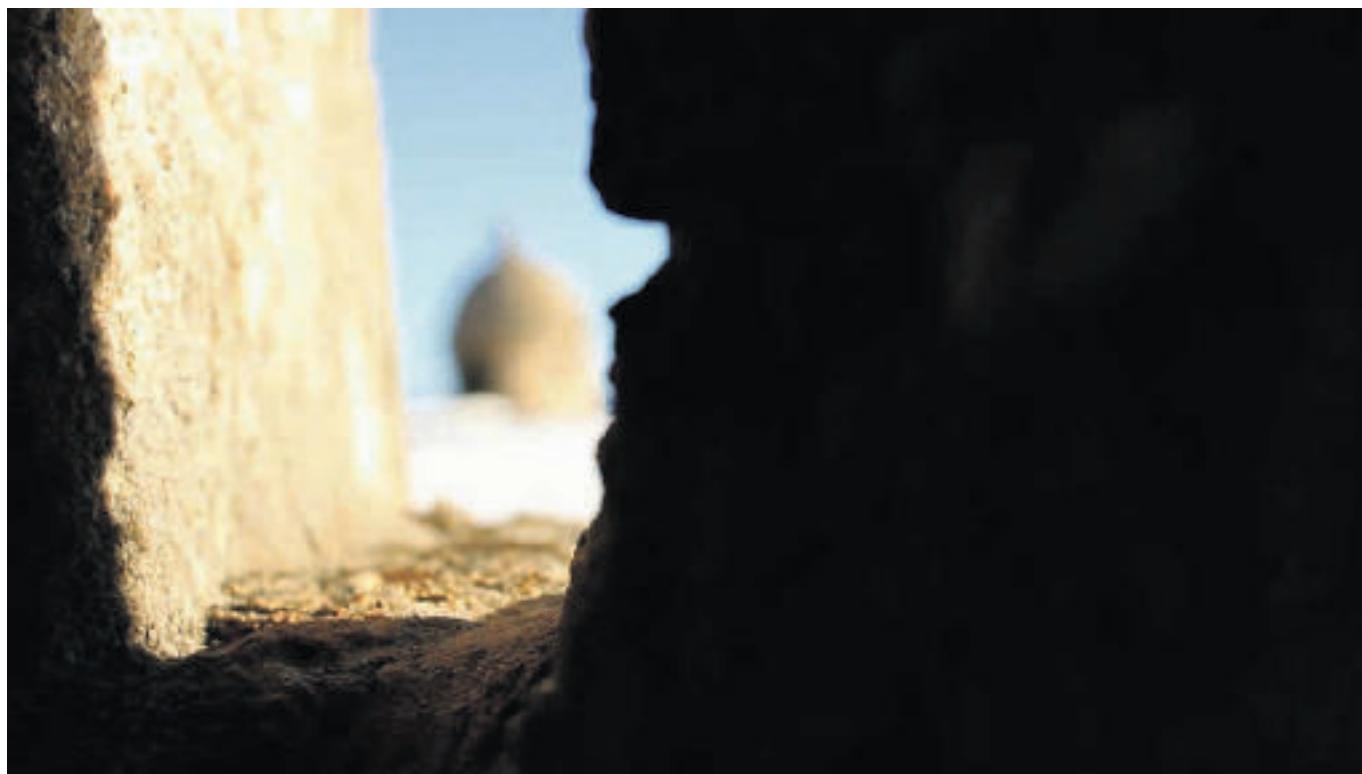
KAUNO MIESTO
SAVIVALDYBĖ

SPAUDOS, RADISO IR
TELEVIZIJOS RÉMIMO
FONDAS

„Nemuno“ saskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 147300010002256121 — einamoji saskaita;
LT 097300010002230312 — biudžetinė saskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė saskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt

Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

Galerijoje „101“ pristatyta naujujų medijų menininkės Kitso Lynn Lelliott (Pietų Afrikos Respublika) dokumentinė videoinstaliacija „Transatlantic Saudades“.

K. L. Lelliott savo kūryboje tyrinėja istorijos ir (nutylėtų) naratyvų, atminties bei užmaršties temas. Jos darbai – dokumentiniai, trumpametražiai ir ilgametražiai filmai, videoinstaliacijos – nuolat rodomi tarptautiniuose filmų festivaliuose.

Parodos pavadinime minimas portugalų kalbos žodis „saudades“ neturi tikslaus vertimo į lietuvių ir anglų kalbas. „Saudades“ reiškia kažką panašaus į nostalgiją, ilgesį be melancholijos, be to, tai yra būtis tarp praeities ir ateities, tai kartu prisiminimas ir nekantravimas“, – sako K. L. Lelliott.

Menininkė kalba apie kolonizaciją ir jos paliktas traumas. Kuria pasakojimą apie žmogų iš Afrikos, kuris atsidūrė tol už vandenynų ir ilgisi neįmanomo sugrįžimo. K. L. Lelliott remiasi savo patirtimi: „Aš tyrinėju ryšius iš ribas tarp savo tapatybės, išgyvenimų ir kolektyvinės Afrikos atminties. Man rūpi, kiek galiu tapatintis su rasės atmintimi. Ji šiame projekte traktuojama kaip priemonė, sujungianti asmeninę patirtį su platesniais istoriniaisiais naratyvais, tokiu būdu suardanti šimtmečius formuotą istoriją, palikusią gilų pėdsaką ant mano odos“, – teigia videoinstaliacijos autore.

